

ZBOR KURIRJEV BO LETOS NA ŠTAJERSKEM

PRED VOLITVAMI

Občinski funkcionarji naj ne bi bili hkrati tudi poslanci

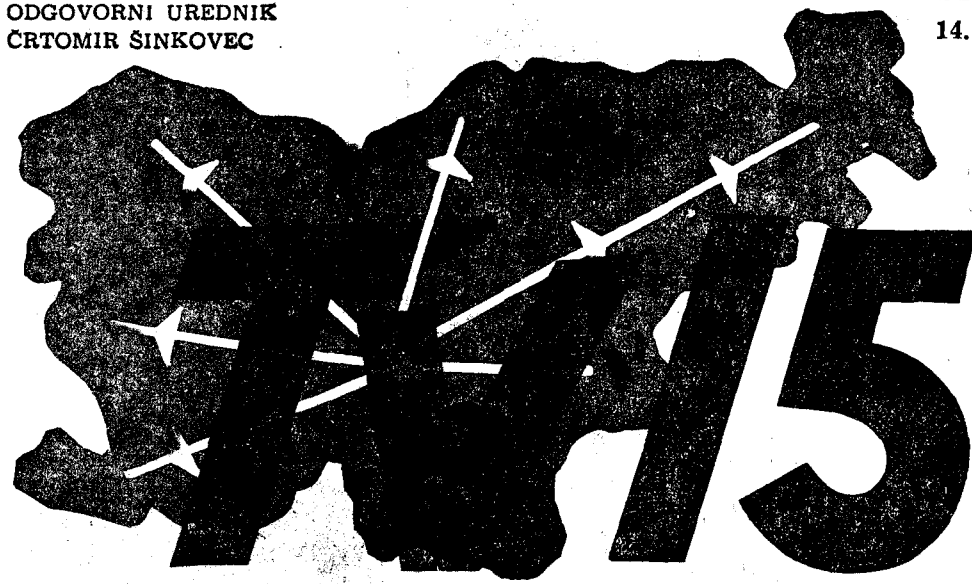
Volilna komisija glavnega odbora Socialistične zveze Crne gore je razpravljala o nekaterih vprašanih dosedanjih političnih priprav na volitve. Pozitivno je ocenila dosedanje politično aktivnost in sklenila, da je treba natančneje določiti praktično izvajanje nekaterih splošnih političnih stališč organizacij in vodstev Socialistične zveze glede prihodnjih volitev. Za doslednejše izvajanje zahtev o razbremenitvi funkcij je volilna komisija glavnega odbora zavzela stališče, da je družbeno nezaželeno in politično nesprejemljivo dopustiti, da bi bili občinski funkcionarji (predsedniki skupščin, sekretarji komitejev ZK, predsedniki odborov in predsedniki SZDL, predsedniki sindikalnih svetov in podobno) istočasno tudi poslanci. Če bi kje le prišlo do takih kandidatur, je samo po sebi umerno, da bi se morali prizadeti, potem ko bi bili izvoljeni za poslance, odpovedati svojim funkcijam v občini. Tako stališče velja v enaki meri tudi za kandidiranje republi-

skih funkcionarjev, katerih dolžnosti niso povezane s političnim mandatom.

Poleg tega menijo, da za samoupravne zbornice zvezne in republiške skupščin ne bi bilo treba kandidirati osebnosti, ki ne živijo stalno in tudi ne delajo v volilni enoti. Analogno s tem ni treba za republiške in zvezne zbornice kandidirati osebnosti, ki ne živijo v Crni gori. Izjema od tega načela bi bila po mišljenju komisije mogoča edino v primeru, ko gre za osebnosti, ki jih SZDL predlaga za funkcije v republiki in federaciji oziroma za člane delegacije republiške skupščine v svetu narodov. Borba 8. III. 1967

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CRTOMIR SINKOVEC

Leto V
ŠT. 10
14. III. 1967

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

S SEKTORSKIH POSVETOVANJ ZZZ NOV SLOVENIJE

JEDRO ŽIVAHNIH RAZPRAV NA SKUPŠČINAH ZDRUŽENJ

Republiški odbor ZZZ NOV Slovenije je v času od 28. II. do 10. III. priredil širom po Sloveniji 11 sektorskih posvetovanj z občinskimi odbori ZZZ NOV in to v Celju, Slovenjem Gradcu, Mariboru, Murski Soboti, dve v Ljubljani, dalje v Trbovljah, Novi Gorici, Novem mestu in v Kopru. Razpravljali so o aktualni problematiki, ki je prišla do izraza na skupščinah združenj, o pripravah na volitve, o organizacijskih zadevah in o delu za priznavanje posebne delovne dobe.

Spričo tega, da pripravljajo gradivo za eno prihodnjih sej CK ZKJ, na kateri naj bi razpravljali o problematiki borcev in invalidov, prav gotovo ni zadeve, o kateri so razpravljali člani na skupščinah združenj, da ne bi bila nakazana ali omenjena tudi na teh sestankih. Na sestankih v Ljubljani so na primer navajali, da so na zelo dobro obiskanih skupščinah združenj skoraj povsod nasprotovali kratenju pravic vojaškim

vojnimi invalidom glede brezplačnega zdravstvenega varstva, ki je dejansko ukinjeno z uvedbo prispevka k stroškom za zdravstvene usluge. Obsojali so gonjo v časnikih proti borcem, ki da so krivi deficita v socialnem zavarovanju. Bilo je izrečenih mnogo pikrih besed na račun tistih, ki so videli samo pravice in pokojnine borcev, ne pa tudi tistih pravic in pokojnin, ki jih vsebujejo določila temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju v členih 40 do 67.

Ko je stekla beseda o stanovanjskih zadevah borcev, so ugotovili, da so na primer ljubljanske občine pa tudi druge močno znižale proračunske postavke za stanovanja borcev in da je mestni svet svetoval občinam, naj tudi te zneske črtajo, ker da za stanovanja za borce naj skrbijo stanovanjska podjetja. Po navedbah zastopnikov ZZZ NOV ljubljanske občine Moste je tam stanovanjsko podjetje že določilo v ta namen 78 milijonov dinarjev.

V tej zvezi so se dotaknili tudi 4 % stanovanjskega prispevka za upokojece in ugotovili, da so že lani zahtevali, da se ta sredstva za upokojene borce izločijo in dodelijo pristojnim občinam, in protestirali, ker socialno zavarovanje tega še doslej ni uredilo. Naglašali pa so, da tudi v podjetjih ne rešujejo povsod stanovanjskih zadev zaposlenih borcev. Med zadeve, o katerih so razpravljali na skupščinah in ki so jih predstavniki občinskih odborov ZZZ obravnavali na posvetovanju, sodi vprašanje invalidnih (pokojnih) vdov po invalidih I. in II. skupine in v tej zvezi so govorili o ogromnih proračunskih sredstvih za reprezentanco in službena potovanja, dalje o priznavalninah, dodatku za zaposlene borce in valorizaciji pokojnin.

Tudi o tem, da bi bilo treba razčistiti vprašanje, ali je prav, da so rezervni oficirji in podofi-

vajali so primere, ko so zaradi napačnega tolmačenja statuta v združenju borcev imeli rezervni oficirji samo sekcijo namesto svojega združenja. Prevladovala so zadeve statuta in članarine.

Če ugotovimo še, da so se na posvetovanjih v Ljubljani dotaknili tudi takih posameznih primerov, ko so nekateri prišli neupravičeno do priznanja dvojne dobe, in se pogovarjali, kako v takih primerih postopati — potem smo v glavnih obdobjih omenili vse tisto, kar je bilo na dnevnem redu in o čemer so razpravljali.

V. M.

Nekdanji kurirji se vsako leto udeležijo enega izmed največjih, že tradicionalnih pohodov »Po poteh partizanske Ljubljane«. V dosedanjih pohodih so prehodili že več kot 10.000 km po partizanskih poteh, kar dokazuje njihovo voljo in požrtvovalnost.

Letos, ko praznujemo 22. obletnico osvoboditve, bodo kurirji obiskali partizanske kraje na Štajerskem. Tam se bodo kurirji iz vseh slovenskih pokrajin sestali z borci in aktivisti domačini.

Kurirske zveze so se segale čez Dravo in Muro. Zato bodo letos kurirji obiskali tudi okolico Ptujja, to je kraje, kjer so šle poti čez Dravo. Kurirji postaja 4 S, 8 S, 14 S, 16 S in drugih se bodo ob srečanju spominjali ne le prenašanja pošte, ampak tudi cele vrste akcij, ki so jih napravili izven svojega rednega udeleževanja. V tistih krajih drugih vojaških enot ni bilo in so zato pogosto kurirji pomenili edino oboroženo silo NOV. Posebno se je pri akcijah odlikovala postaja 8 S, zato bodo obiskali kraje v Haložah od Stoparje do Pristave, pa Gorishnico, kjer je bila napadena postaja 14 S in so padli pri tem štirje kurirji, med njimi tudi Rudi Sever ter Anton Ferlež-Jelen, komandant releejne linije. V Ptujju bodo položili venec k Lackovemu spomeniku.

Tedaj bo izšla tudi pisemska ovojnica s poštnim žigom, ki je na njem upodobljen kurir, ko se prebija čez Dravo. Osnutek je izdelal akademski slikar Ive Šubic. Posvečena bo partizanskim brodarjem, ki so do zadnjega dne vojne kljub velikim žrtvam vzdrževali redne zveze.

Potem bodo kurirji iz Štajerske odšli po kurirskih stezah v Ljubljano ter prikorakali na zborna mesta vseh patrulj, ki se bodo udeležile pohoda.

Za izvedbo pohoda sta že bila v Ljubljani in Ptujju ustanovljena odbora, ki bosta skupno z drugimi političnimi ter društvenimi organizacijami izdelala podrobne programe.

Vsa pojasnila v zvezi s pohodom kurirjev pa lahko vsakdo dobi vsak petek med 16. in 17. uro v pisarni komisije za razvijanje tradicij NOB pri republiškem odboru ZZZ NOV, Ljubljana, Beethovnova 10, pritličje levo. Pripravljalni odbor

Besede in dejanja

• Odpovejo naj se kandidaturi

Volilna komisija GO socialistične zveze BiH je vsem občinskim odborom poslala pismo, v katerem poudarja, da bi bilo pomembno, če bi se posamezni volilni ljudje in funkcionarji (druženjopolitični delavci, direktorji in drugi) odpovedali svoji kandidaturi v prid neposrednim proizvajalcem. Gre za to, da bi kandidiralo več ljudi iz proizvodnje in da bi bili dosledni pri razbremenjevanju funkcionarjev. Delo — 4. III. 1967

• Zajetnejši možnički...

Osebnih dohodkov zaposlenih so se leta 1966 v primerjavi s prejšnjim letom povečali za 38 odstotkov. V decembru je povprečno prišlo na zaposlenega 82.100 starih dinarjev osebne dohodka ali 6000 več kot v novembru. Delo — 3. III. 1967

• Več kot po zakonu

Iskra v Sempetru pri Novi Gorici, ki šteje 78 članov, stipendista na najvišjih plačah 93 bodičnih sodelavcev. Zanje in za razne interne tečaje ter seminarje živijo letno 30 milijonov 400 tisoč starih dinarjev oziroma 4 % bruto dohodka, to je 2,8 % več, kot jih zavezuje zakon. Delavska enotnost — 4. III. 1967

• Podvojena cena

Samo v zadnjih dveh letih se je cena stanovanj podvojila. Medtem ko je proti koncu leta 1964 stal kvadratni meter od 700 do 1100 novih dinarjev, se giblje njegova cena proti koncu lanskega leta in v začetku letošnjega leta med 1600 in 2200 novih dinarjev. Danes je že res težko dobiti dvosobno stanovanje s 50 kvadratnimi metri pod 100.000 novih dinarjev. Borba — 6. III. 1967

• Nihanje med izvozom in primanjkljajem

Ker se je pri zmanjševanju izvozu uvoz v januarju povečal za 14 odstotkov, smo letošnje leto razumljivo pričeli s primanjkljajem, ki je samo za 27 % manjši od vrednosti izvoza in za 73 % večji od primanjkljaja, s katerim smo pričeli lansko leto. Gospodarski vestnik — 7. III. 1967

• Upadanje v odkupovanju

V januarju je bil odkup kmetijskih pridelkov v Sloveniji zaradi sezonskih vplivov slabši. Odkup klavne govede se je zmanjšal od 6860 ton v decembru na 5680 ton v januarju, kar je tudi manj kakor lani v januarju. Preseneča precej manjši odkup mleka. Ta se je lani od aprila vse leto gibal

nad 9 milijonov litrov mesečno in je tudi v decembru dosegel 9,4 milijona litrov, v januarju pa je popustil na 7,7 milijona litrov. Povečal pa se je odkup prašičev, ki je dosegel 1350 ton in je bil pri tem tudi večji kakor prejšnja leta v tem mesecu. Še enkrat večji kakor lani je bil v januarju odkup jaje, ki je dosegel 6,65 milijona kosov. Popustil pa je odkup vina, ki je v zadnjem lanskem četrtletju precej oživel in je v decembru dosegel 23.400 hl, v januarju pa se je zmanjšal na 8200 hl in je bil pri tem tudi nekoliko manjši kakor v lanskem januarju. Delo — 8. III. 1967

• Več izdelkov — manj delavcev

Letne bilance za leto 1966 — te dni jih imenujejo tudi rezultate reforme — povedo: proizvodnja se je dvignila za 10 % (v industriji za 4 %), zaposlenost se je zmanjšala za približno 90.000 do 100.000 oseb. Gospodarstvo torej ni sprejelo te stega dela normalnega prirastka prebivalstva, ki ga je doslej sprejemalo, tudi ni sprejelo tistih množic, ki se selijo v vasi v mesta. In tako je bilo konec decembra 265.000 oseb na seznamu nezaposlenih. Okoli 100.000 delavcev si je poiskalo delo v tujini in okoli 100 tisoč ljudi je bilo upokojenih. Ekonomska politika — 4. III. 1967

• Vse več kmetijskih pridelkov

Zvezni zavod za statistiko je sporočil, da je bilo v naši državi leta 1966 po količini in po vrednosti odkupljenih več kmetijskih pridelkov kot leto prej. Kmetijski sektor kmetijstva — zadrage, posvečena in kombinati — ki ima na voljo samo približno 14 odstotkov vseh obdelovalnih površin, je dal na trg precej večji del tržnih presežkov pšenice (67 odstotkov skupnega odkupa), sladkorne pese (57 odstotkov), sončnice (62 odstotkov), pitanih piščancev (80 odstotkov) mleka (58 odstotkov) itd. Zasebni kmetovalci pa so dali več koruze (54 odstotkov skupnega odkupa), tobaka (97 odstotkov), fižola (98 odstotkov), krompirja (77 odstotkov), čebule (92 odstotkov), mesnatih prašičev (58 odstotkov) itd. Delo — 7. III. 1967

Pojem elegance so kravate terital
TOVARNE Svitanit
KAMNIK

Kakor je bila zima s snegom in mrazom najhujša partizanska sovražnica, tako so bile najlepše sanje pričakovanje na prihajajočo pomlad...

Pod tem naslovom je v zadnji številki »4. jula«, glasila ZZZ NOV Jugoslavije, izšel članek Dragi Milenkovića, glavnega urednika tega lista, ki pravi med drugim, da glasne zahteve bivših borcev v času vse ostrejšega delovanja gospodarske reforme niso posledica njihovega nerazumevanja, nestrpnosti in nezaupanja v socialistični napredek. Te zahteve so v mejah revolucionarne in socialistične solidarnosti.

Nerešeni problemi družbe

za katero so borci NOV žrtvovali svoje moči, zavedajoč se svojih obveznosti do zmage delavskega razreda, revolucionarnih sprememb in pridobitev revolucije.

Prav zato, ker čutijo globoko odgovornost tudi do očiuvanja in razvijanja pridobitev revolucije, borci NOV glasno in odkrito (ponekod tudi nervozno, posamezniki pa včasih tudi pretirano) razmišljajo ne samo o tem, zakaj skupnost v svojem dosedanjem razvoju ni uredila tistih vprašanj, ki zadevajo udeležence NOB (in mnogih drugih, ki zadevajo vse ljudi socialistične Jugoslavije). Hitrejša rešitve zahtevajo prav v interesu hitrejšega socialističnega razvoja in krepitve neposredne socialistične demokracije.

Medtem ko je bila javnost poprej premalo poučena o

nerešenih problemih bivših borcev, imamo danes čedalje več podatkov o tem, kakšna so ta vprašanja in kako gledajo nanje bivši borci. Povsem v skladu s splošnim razvojem neposredne socialistične demokracije zahtevajo borci in njihove organizacije — zlasti po petem kongresu ZZZ NOV Jugoslavije — da skrbijo za reševanje teh vprašanj vsa skupnost oziroma vsi samoupravni organi od delovnih kolektivov do zveznih predstavniških organov. V skladu z osnovnimi težnjami našega demokratičnega socialističnega razvoja naj bi javno razpravljali o možnostih rešitve problemov in o ovirah za njihovo reševanje. Anomalije in družbeni razvoj, ki zadržujejo reševanje teh (pa tudi drugih) vprašanj, naj se — zahtevajo borci — čimprej odpravijo, pri čemer so pripravljeni tudi sami pomagati.

Dalje je v članku poudarjeno, da borci — navajeni na osebno in skupno odgovornost pri izvajanju vojnih in povojnih nalog revolucije — težko razumejo odsotnost odgovornosti pri tistih, ki zlorabljajo svoj položaj in jim ni treba odgovarjati za dejanja in ukrepe, ki niso v skladu z potrebami in realnimi možnostmi. Nerešena vprašanja namreč niso zgolj posledica pomanjkanja sredstev.

Torej je razumljivo — je navedeno na koncu članka — da borci NOV pozdravljajo pobude, da bi na vseh pristojnih mestih razmišljali in odločali o čim hitrejši rešitvi teh vprašanj.

Caglayangil v Jugoslaviji. — Od 6. do 11. marca se je na prvem uradnem obisku v Jugoslaviji mudil turški zunanji minister I. S. Caglayangil. V tem času je razen Beograda obiskal Skopje, Bitolo in Zagreb. S predsednikom republike tovarišem Titom in državnim sekretarjem za zunanje zadeve Nikezićem se je pogovarjal o razvijanju trgovinskih in drugih odnosov, o razširitvi sodelovanja na področju turizma ter o drugih vprašanjih, ki zanimajo obe državi. Ob tej priložnosti se je v nekaterih vprašanjih pokazalo, da so si stališča blizu, v nekaterih drugih pa, da so si različna, kar je odraz različnosti mednarodnega položaja obeh držav.

Zenevska razorožitvena konferenca. — Zenevska razorožitvena konferenca 18 držav nadaljuje svoje delo. Na eni zadnjih sej so se pogovarjali o problemu jedrskih eksplozij v miroljubne namene. Ameriški delegat je priporočil, naj bi s sporazumom o prepovedi širjenja jedrskega orožja prepovedali vse atomske eksplozije, poskuse v miroljubne namene pa naj bi opravljali le pod mednarodnim nadzorom. Šef sovjetske delegacije Roščin je prebral izjavo vlade DR Nemčije, ki predlaga, naj bi se vladi obeh Nemčij odpovedali atomskemu orožju.

Stangla zahteva Poljska. — Nacističnega vojnega zločinca, obtoženega, da je v poljskih koncentracijskih taboriščih Treblinka, Bieleze in Sobibor pomiril okrog 700 tisoč Poljakov, Nizozemcev, Bolgarov, Jugoslovancev in Avstrijcev, večinoma Židov, mora kaznovati poljsko ljudstvo, pravi Pilchowski, direktor glavne komisije za ugotavljanje nacističnih zločinov na Poljskem. Dodaja, da so poljske oblasti že leta 1945 izdale tiralo za Stanglom. V Braziliji, kjer Stangla dobro strazi pred morebitnimi atentatorji, so vojnega zločinca že soodili z nekim internirancem.

Ponovno proces proti ugrabiteljem Ben Barke. — V Parizu so uradno objavili, da se bo 5. aprila pričela v Parizu nova sodna obravnava proti ljudem, obtoženim, da so ugrabili maroške

V žarišču dogodkov

ga opozicijskega voditelja Mehdiya Ben Barko. Med petimi obtoženci sta maroški notranji minister general Mohamed Ufikir in pomočnik šefa maroške službe državne varnosti polkovnik Ahmed Dlimi. Ben Barke so ugrabili oktobra 1965 v Parizu. Prvi proces proti njegovim ugrabiteljem se je začel v odsotnosti generala Ufikira in polkovnika Dlimija in so ga prekinili oktobra lani.

Edina pot k pogajanjem je konec bombardiranja. — Tako menijo vsi, ki žele konec krvave vietnamske vojne. Toda ameriška vlada je gluha za vse pozive k miru. Brvši svetovalec pokojnega Kennedyja in Johnsona, Schlesinger je obtožil ameriško vlado, da se očitno hoče izmakniti pogajanjem, ker zdaj očitno postavlja Hanoi težje pogoje, kakor jih je postavljala pred letom dni. Demokratični senator Young je predlagal, naj bi ZDA opustile bombardiranje Severnega Vietnama okrog velike noči za en mesec, v tem času pa naj bi poskušale navezati mirovna pogajanja.

Sodni proces proti Čombeju. — Pred izrednim vojaškim sodiščem v Kinshasi se je začel sodni proces proti Moizu Čombeju, bivšemu predsedniku vlade, ki je obtožen za veleizdajo. Proces poteka v odsotnosti Čombeja, ki je na begu. Predsednik sodišča je sporočil, da bodo hkrati sodili tudi voditeljem upora bivših katanski žandarjev julija lani v Kisanganju. Smatrajo, da je bil Čombe organizator tega upora. Kar zadeva Čombeja, ga obtožujejo, da je leta 1960 organiziral odcepitev Kalange in v ta namen najel plačance.

Sklep indonezijskega kongresa: Sukarno odstavljen. — Indonezijski začasni ljudski posvetovalni kongres je sprejel sklep o prenosu vseh predsedniških dolžnosti dosedanjega šefa države Ahmeda Sukarna na generala Suharta, ki je imenovan za vršilca dolžnosti predsednika republike do splošnih volitev v deželi, napovedanih za leto 1968. Čeprav to v uradnem besedilu ni nikjer določeno povedano, je s tem sklepom dejansko odstavljen prvi predsednik indonezijske republike, ki je pred 22 leti razglasil neodvisnost dežele.

Peking: milica prvič v akciji. — Vojaško poveljstvo pokrajine Heilungjiang je pozvalo lokalno milico, naj se postavi v bran vrhovnega organa oblasti — revolucionarnega komiteja. To je prvič v dosedanjih kulturni revoluciji, da bi se obrnili neposredno na milico. Kitajska milica novič svoje pripadnike iz vrst delavcev, kmetov, mladine in revolucionarnih intelektualcev. Steje nekaj sto milijonov ljudi in obenem predstavlja najmočnejšo kitajsko vojaško silo. Miličniške odrede imajo v tovarnah, rudnikih, podjetjih in vladnih ustanovah.

Indira Gandhi bo ostala premier Indije. — Člani parlamentarne skupine indijskega kongresa so izvolili Indiro Gandhi za svojo voditeljico, s čimer ji je zagotovljena tudi izvolitev za premiera. Indira Gandhi je bila izvoljena v ozračju enotnosti in pripravljenosti, da je treba naglo in v celoti izvesti kongresno politiko, ki jo je Indira Gandhi formirala kot socialistično in demokratično. Novozvoljena kongresna voditeljica je izjavila, da sta osnovi politike indijske vlade na notranjem področju socializem in demokracija, na zunanjem pa nevtralen odnos.

Druga runda volitev v Franciji. — Pred tednom dni se je v Franciji iztekla prva runda parlamentarnih volitev; Francozi so izvolili 82 poslancev, ki so nastopali kot predstavniki svojih strank. Druga runda je potekala v znamenju utopaje med degolisti in združenjo levico. Kljub znakom, da ugneje levici resno ogrozi degolizem prednost, so degolisti dobili večino poslanskih mest. Na tretjem mestu je desničarski demokratični center. Drugi krog volitev je pritegnil mnogo zanimanja tudi zato, ker mnogo vidnih politikov ni uspelo dobiti večine že v prvi rundi.

Stalinova hči dobila švicarski azil. — Stalinova hči Svetlana Džugašvili je kot turistka zapustila Sovjetsko zvezo in v New Delhiju zaprosila za ameriški azil. Pristojni ameriški krogi so njeno prošnjo preučili in sklenili, da ji ne odobrijo azila v ZDA. Tako je namreč želel Johnson, ki noče, da bi skalili sedanje ameriško-sovjetske odnose, ki navezujejo vrsto bistvenih vprašanj, od vietnamske vojne do konzularnih odnosov med državami. Svetlana je nato odletela v Švico in tam dobila azil, potem ko je švicarska vlada ugotovila, da ne gre za politični primer.

ŽIVLJENJE IN DELO NAŠIH ORGANIZACIJ

Odmeki rednih letnih skupščin ZB

Nedavna običajna zborna ZB Selo na Vipavskem se je udeležila večina od 60 članov, kolikor jih šteje združenje. Potem ko so prebrali poročila, so mnogo govorili o 12 novih dinarjih, ki jih prejema matere in vdove padlih borcev na mesec. Tudi prekomorci so povedali, da bi morali tudi zanje primerno urediti datum 9. 9. 1943 kot mejnik za posebne ugodnosti za borce. Na običajni zboru so tudi sklenili, da bodo uredili okoliščine grobnice herojev in spominsko ploščo heroja Ivana Kosoveca.

* Zavedamo se, kako koristno je, udeleževati se sestankov, ki jih prireja naša organizacija, posebno se običajnih zborov; ne smemo dopustiti, da gredo imena naših starih, ne da bi zanje vedeli,« so nam pisali člani ZB Dobrava in tudi zapisali, kako je potekal njihov nedavni običajni zbor.

Odbor združenja je v minulih mandatnih dobi uspešno delal. Zbral se je na 11 sejah, na katerih so reševali razne probleme. Poskrbel je za popravilo hiše, v kateri ima svoje prostore muzej NOB. Pazil so tudi, da sta bila spomenika na Dobravi in Hrčevu vedno lepo urejena. Mimo tega so priredili proslave ob lanskim državnim praznikom in priredili izlet za članstvo. Razprava na običajni zboru ZB Dobrava pa je zadevala splošno problematiko borcev.

(F. V.)

Poročilo predsednika ZVVI je sledilo dokaj živahno razpravo in zajela se nekatera vprašanja, ki se jih poročilo ni dotaknilo. Razprava se je sukala zlasti okrog vprašanja vojnih vdov, katerega bodo sedaj urejali višji forumi, posebno glede vdov po invalidih I. in 2. skupine. Predavalo je mnenje, naj bi vprašanje vdov urejal zakon o VVI. Člani so poudarili, naj bi te probleme reševala republika same. Negodovali so tudi nad dejstvom, da bi

bili invalidi v prihodnosti soudeleženi pri prispevkih za ortopedsko pomoč. Zahtevali so, naj glede tega ostanemo v veljavi dosedanje pravice.

* Na običajni zboru ZB Loška dolina so poročali, da so lani člani združenja sodelovali pri organizaciji zbora Notranjskega odreda v Starem argu, odkritju spomenika na Velikih Blokah in podelitvi domicila 13. SNOUB Mirka Bračiča. Navedli so, da je nekaj drugih akcij, ki govorijo, da je bila organizacija v preteklih mandatnih dobi zelo prizadevna. Na zboru so grajali Gozdni obrat Snežnik, čigar delavci mimo že močno poškodovane grobnice na Zupancem lazu v Babinem polju, kjer počivajo ostanki borcev, vozijo les.

Organizacija borcev je že posredovala pri upravi gozdnega gospodarstva, vendar zaman.

Na običajni zboru so člani ZB Loški potok menili, da bi morali urejati vprašanje dajanja kreditov kmetom-borcem neodvisno od zmogljivosti občine, saj so borci Loške doline umirali po vsej Jugoslaviji. Tudi priznavalnino bi bilo treba tako urejati. Vsekakor bo treba čim prej pomagati kmetom-borcem, ki so za delo nesposobni. Opozorili so tudi na dejstvo, da vedno isti borci delajo v raznih družbeno-političnih organizacijah ter da zlasti pri mlajših borcih opazujemo porast politične pasivnosti. Poudarili so, da je moralna dolžnost vseh članov ZB, da aktivno sodelujejo v družbeno-političnem življenju. (S. B.)

Pojem elegance so krpavate
terital
TOVARNE Svilarit
KAMNIK

Proslava 8. marca v Tolminu

Žena v preteklosti in bodočnosti — to je bila vodilna misel recitala, ki so ga tolminskim ženam pripravile za njihov praznik žene oficirjev garnizona JLA v Tolminu. Ozadje odra v kino dvorani je krasila velika slika matere z otrokom in napis za praznik žena. Skupina pionirk je za začetek voščila ženam in materam in jih obsula z razcvetelimi pomladanskimi zvončki. To je bil res prisrčen in občuten pozdrav najmlajših.

V recitalu je sodelovalo 18 tovarišev in tovarišic, med temi nekaj vojakov JLA. Odbor za proslavo je za recital izbral najznačilnejše odlomke iz borbenih pesmi slovenskih in pesnikov bratskih republik, odlomke iz pism borcev ženam

in materam, in vse to povezal z veznim tekstom. Zelo močan vtis sta vzbudili recitaciji pesmi Otok Rab, ki jo je med NOB napisal politikomisar Vojkove brigade Vinko Sumrada-Radoš Ivanov in V boji, Tolminci, ki jo je ob razpadu fašistične Ita-

lije napisal Milan Vrtačnik, ko se je iz internacije v Gonarsu vračal domov skozi Tolmin.

Zelo posrečeno je bil izbran tudi vezni tekst, kot na primer:

Prava poezija o ženi in ljubezni ni zamrla niti v najtežjih časih naše zgodovine, niti v najhujših preizkušnjah trdnosti in neodoljivosti naših narodov.

Celotno besedilo recitala je bilo sestavljeno tako, da je poslušalec prikazalo potek naše borbe, osvoboditev in delez žena v borbi.

V recitalu so žene dvignile svoj glas protesta in obsodbe tistih, ki jim je vojna na ozemljih drugih narodov še vedno cilj vojaških in političnih zavojevanj. Naj navedemo en tak stavek:

Kako naj bi zmage partizanov ne kalila grenka kaplja pelina, ko slišimo o vojni v Vietnamu in drugod, kako se in še ne, bo konca nasilja! Zene — borke, ki so ob osvoboditvi leta 1945 odložile puške, ob tem ne morejo ostati ravnodušne.

Vsi izvajalci in izvajalke recitala — tudi mati z otroki — so lepo podajali svoje točke. Lepo je recital dopolnjevalo polglasno izvajanje borbenih pesmi za odrom.

Organizatorji proslave so z recitalom želeli na najlepši in občuten način čestitati tolminskim ženam za njihov praznik. Ta namen so v celoti dosegli.

A. Pagon-Ogarev

Predlogi jeseniških invalidov

V mesecu januarju t.l. so bili končani letni običajni zbori v vseh petih krajevnih združenjih vojaških invalidov na območju jeseniške občine. Iz poročil članov, ki so se udeležili letnih konferenc, in iz zapisnikov je občinska komisija VVI na svoji četrti seji ugotovila, da je osnovna tema razprav članov ZVVI zadevala novosti v zdravstvenem zavarovanju. Ker v zadevnih predlogih niso zajete stare pravice za članke ZVVI, so na vseh običajnih zborih kritizirali tak odnos do njih. Navdušeno so pozdravili zahteve komisije vojaških invalidov pred pri republiškem odboru ZVB NOV Slovenije, ki jih je sprejela na svoji seji dne 18. januarja 1967.

Med drugim so predlagali, naj bi KZSZ obvezno označevali zdravstvene knjižice vojaških invalidov s posebnim znakom, ki bi rabil zdravniku kot dokaz, da ima pacient pravico do brezplačnih zdravstvenih uslug. Zdravnik naj bi označeval s posebnim znakom tudi recepte, napotnice za specialne preglede, za sprejeme v stacionarne zdravstvene ustanove, za klimatsko in toploščno zdravljenje ter za prevoz z rešilnim avtomobilom. Te oznake bi dokazovale, da je pacient vojaški vojni invalid, ki je upravičen do brezplačnih zdravstvenih uslug. Do teh pravic pa naj bi imeli vse pravico tudi nosilci spomenice 1941 in narodni heroji. Ker je zdravstveno stanje

bivših borcev NOV, ki imajo dvojno številko pred 9. 9. 1943, iz leta v leto slabše, bi jim morala družba priznati pravice iz zdravstvenega zavarovanja vojaških invalidov. Predlagajo so tudi, da bi zdravstveni domovi, obratne ambulante in zdravstveni zavodi vodili posebno kartoteko za vojaške vojne invalide.

Na prvi seji občinske komisije VVI je bil sprejet sklep, da zaprosijo organe delavskega samoupravljanja pri Transportnem podjetju Ljubljana — Transport PE Jesenice, da odobrijo članom ZVVI, nosilec spomenice 1941 in španski borcem ter narodnim herojem popust v ločitvenih in po možnosti tudi v medkrajnem avtobusnem prometu. Na dopis, ki je bil odposlan 6. junija 1966, ni še nihče odgovoril. Zato so se odločili, da jih ponovno pisмено zaprosijo za pravice, ki jih imajo že urejene vojni invalidi v Ljubljani in drugih jugoslovanskih mestih.

Karel Zorko

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE terital
TOVARNE Svilarit KAMNIK

Zakonite nezakonitosti v škodo VVI

Organizacije vojaških in vojaških invalidov v kranjski občini imajo na nekaterih zakonih določbi, ki neustojeno obremenjujejo invalide z novimi izdatki.

Gre za zakon o spremembah in dopolnitvah temeljnega zakona o zdravstvenem zavarovanju, ki izenačuje tudi vojaške vojne invalide z vsemi drugimi zavarovanci. Tako je ugotavljala tudi komisija za VVI pri ZVB NOV te občine, da prihaja s predpisi do zakonite nezakonitosti. Sedanjí zakon o zdravstvenem zavarovanju namreč obvezuje tudi VVI, da prispevajo svoj delež k zdravstvenim storitvam, k zdravilom itd. Hkrati pa ne gre zgolj za nasprotja v zakonih, marveč tudi za nepravilno reševanje te zadeve. Ti invalidi s svojimi posledicami vojne so bolj podvrženi boleženju in drugim težavam, pa bi bili prav zato celo v slabšem položaju kot drugi zavarovanci. Zato so poslali skupščini republike skupnosti socialnega zavarovanja konkretne predloge

za spremembo nekaterih določil zakona o socialnem zavarovanju.

Prav tako je komisija za VVI v Kranju predložila skupščini te občine predlog za oprostitve prispevka za uporabo mestnega zemljišča, ki naj bi jo priznali vsem VVI iz prve in druge svetovne vojne. Pri tem gre v glavnem za ocenjevanje socialnih razmer oziroma za ugotavljanje osebnih prejemkov v družinah VVI, kar naj bi upoštevali pri odmerjanju imenovanega prispevka. Podobno pripombo imajo tudi za kmete, ki so vojaški vojni invalidi. Olajšave naj bi prilagodili tako, da bi jim zmanjšali katastrski dohodek za 2.000 N-dinarjev pri odmerjanju davka, ki pripada občin.

V zadnjih dveh primerih (prispevek za zemljišča in kmetije) ni veliko prizadev. Vendar kolikor jih je, kažejo na krivične neskladnosti. V prvem primeru, v socialnem zavarovanju pa je vrsta prizadev kar precejšnja.

SREČANJE V KRANJU

Res prijetno je bilo srečanje nekdanjih internirancev iz koncentracijskega taborišča Flossenbürg, ki so se sestali po dolgih letih v soboto, 22. februarja v Kranju. Na sestanku je prislo okoli 30 nekdanjih zapornikov z vseh strani, celo iz Maribora, da so skupaj preživeli nekaj prijetnih ur v tovariškem in prijateljskem razgovoru.

Namen sestanka je bil predvsem ta, da se obnovijo prijateljski stiki med interniranci tega taborišča, da je da se obnovi zbiranje dokumentarnega gradiva, pisanje spominov na to dobo in da se izpolni seznam nekdanjih taboriščnikov. Ugotavljali smo namreč, da je na nas samih krivda, da je to taborišče manj znano, čeprav spada med najtežje in je preživelo precejšnje število naših ljudi in da jih ni bilo malo sežganih v krematoriju taborišča.

Razgovor je nanesel seveda tudi na april leta 1945, ko smo bili evakuirani iz taborišča pred prihodom zavezniških vojsk, in ko so nas močno zadrževali po skupinah do 4000 ljudi gonili v neznan smer ter med potjo pobijali vse oslabele. Po nekkih podatkih je bilo med te evakuacije pobitih okoli 9000 oslabilih zapornikov, ki niso bili več zmogni težkega pohoda zaradi lakote in izčrpanosti. Nekdo izmed govorcev je prečital prepis povelja krvnika Himlerja, da se taborišče Flossenbürg evakuira, a da ne sme nihče izmed

zapornikov priti v roke zaveznikov. To pomeni, da je treba pred tem vse pobiti.

Govorili so tudi o nameravanem obisku nekdanjega taborišča, kjer je sedaj sicer neko lesno podjetje, a je nad krematorijem urejen lep spominski prostor s spomenikom. Kot je znano, pripravila ta obisk SAP iz Ljubljane. V Pragi, kamor bi se nato podali, je pripravljeno srečanje s Čehi, ki so tu preživeli težka leta z nacisti. Na povratku pa bi obiskali še taborišče Mauthausen.

Končno smo izvolili še odbor, katerega naloga je zbiranje dokumentacije iz tega taborišča ter izpolnjevanje evideenčnega lista, ki so bili v taborišču Flossenbürg, prav tako seznama tistih naših ljudi, ki so v taborišču umrli, in tistih, ki so bili pobiti med evakuacijo. Ugotavljamo namreč, da je obstoječa evidenca zelo pomanjkljiva in da bo precej dela, da se dopolni. Dali smo tudi precej poudarka pisanju spominov o raznih dogodkih v taborišču, saj je znano, da so bili naši ljudje precej znani pri zaporcih drugih narodnosti kot napredni in odporni proti nasilju, ki je vladalo v taborišču.

Pozdravili smo tudi predlog, da bi se sestajali vsako leto v aprilu, to je ob obilnici osvoboditve, saj nas vežejo tako topli spomini na prekaljeno tovarništvo v letih najtežje boja za življenje.

Srečko Sorli

Gre za človeka

Če kdo razume cilje reforme, potem so to gotovo bivši borci. To je slišati tudi na letnih konferencah Združenj borcev v občini Črnomelj. Člani ZB razumejo, kaj hočemo doseči z reformo, razumejo, da marsikaj ni moč takoj urediti, tako da bi bili vsi zadovoljni. Sem in tja je treba tudi zategniti pas. Tega so borci vajeni. Razumljivo, da borci spremljajo vse napore za odpravo slabosti v delu organov, napore, da bi vsako stvar reševali v prvi vrsti v interesu skupnosti, vendar pri tem ne bi smeli popolnoma prezreti tudi človeka. Na dosedanjih letnih konferencah v črnomeljski občini so govorili o takih stvareh in menili tudi, da nekatere zakone in predpise sprejemamo, preden so dobro proučeni. Sprejemamo jih prehitro, njihove posledice pa odpravljamo prepočasi, ali pa sploh ne, ker je za to čisto tudi prepozno ali vsaj trdimo, da je prepozno.

»Poglej te primere,« so mi rekli bivši soborci v Črnomlju: »kdo more sprejeti predpis, da bodo vojni invalidi za svoje rane, dobljene med vojno, plačevali prispevek za zdravstvo. Dalje, lani smo hoteli s priznavanjem posebne delovne dobe kmetom-borcem, da bi tako prišli do brezplačnega zdravstvenega varstva v smislu zakonitih pravic. Ker je šlo samo za to ugodnost, komisije niso natančneje ugotavljale začetka organizirane sodelovanja posameznikov v NOB. Mnogim so zato priznale sodelovanje od 1. 1. 1945 dalje, čeprav je jasno, da v Beli krajini malokdo ni zavestno ali tudi ne, sodeloval z NOB vsaj po italijanski kapitulaciji. Šlo je za zdravstveno izkaznico njim in družinam. Po novem tolmačenju predpisov so sedaj vsem takim, ki imajo priznano sodelovanje po 1. 1. 1945, zdravstvene izkaznice preklicali. Niti za obnovo postopka v še tako

upravičenem primeru ni možnosti. Enako je z davki. Najprej svečano proglasimo, da jih kmetje v hribih ne bodo več plačevali (večinoma so to partizanske družine in bivši borci), potem pa to spet čez noč spremenimo. Ugovorov in pripomb od spodaj na ta ali oni predpis ali zakon nihče ne upošteva. Predlog Naceta Vidmarja iz Semiča na seji občinske konference SZDL v Črnomlju je sicer spravljal navzgor v smeh, pa ni niti malo smešne. Predlagal je sprejetje takega zakona, po katerem bi moral vsak zakon veljati vsaj dve leti...«

Nacionalizirana garaža

Ta primer, ki verjetno ni osamljen, je še posebno izrazit primer birokratskega izvajanja nekega zakona in odnosa do borca še posebej. In, kar je še posebno značilno, že kakšnih osem let se zadeva obravnava na raznih nivojih, rešitve pa ni. Irena in Jože Vrščaj, oba borca in aktivna udeleženca NOB od leta 1941, ona tudi 60-odstotni invalid, sta si po vojni zgradila hišo v Črnomlju. Zemljišče sta dobila kot udeleženca NOB in ona kot invalid, najeta sta posojilo prek Zveze borcev in tako prišla do lastnega doma zase in za svoje tri otroke. V priložni stavbi sta zgradila garažo, ob njej pa manjšo delavnico. Jože je namreč avtomehanik. Pa je izšel zakon o nacionalizaciji lokalov in z njim v roki komisija za nacionalizacijo tudi k Vrščajevim. Garaža ni bila posebej z zidom ločena od delavnice in tako je komisija izmerila oba prostora za enega in tako dobila minimalno površino za nacionalizacijo. Jože je sicer ponudil začasno oba prostora za mehanično delavnico, če bi se občina odločila za ustanovitev take delavnice. Namesto

Ob tabornem ognju

odgovora je dobil odločbo o nacionalizaciji celotnega prtiličja. Če preneha z obrtjo, ki jo sedaj opravlja, bo ostal skupaj z delavnico tudi brez garaže in to v lastni hiši. Sama delavnica ima namreč manj kot 39 kvadratnih metrov površine, torej samo nje ne bi mogli nacionalizirati...

Vse pritožbe in vloge za odpravo tega sklepa so bile do sedaj bob ob steno. Dvakrat je o tem že razpravljala tudi občinska skupščina, na kateri je bilo slišati pojunsilo, da zadeve ni mogoče več rešiti, češ da je rok pretekel. Skratka, da ni pravne osnove za odpravo krivice. To seveda ni točno, kajti potem bi moralo to veljati za vse prizadete s tem zakonom. Novomeška občina je pred leti sklenila, da se vrnejo bivšim lastnikom trgovski lokali, ki so bili zgrajeni pred vojno in so tudi po obsegu in namenu gradnje res lokali. Pred kratkim je občinska skupščina Trebnje sprejela priporočilo za vrnitev nacionalizirane garaže bivšemu lastniku, udeležencu NOB od leta 1942, ker mu je bila z nacionalizacijo storjena krivica. Primerov, ko so komisije za nacionalizacijo ravnale strogo birokratsko, da ne rečem očitno tudi škodoželjno, je še več. Mimogrede naj omenim še neki primer iz Črnomlja, to je primer tovariša Janka Vranešiča. Novo hišo ob Kolodvorski cesti je moral graditi po urbanističnem načrtu mesta, to je z lokalom spodaj. Takoj ko je hišo dogradil, so mu lokal nacionalizirali. Posojila za gradnjo hiše mu seveda niso nacionalizirali prav tako kot Vrščajevima ne.

Bodimo dosledni v izvajanju zakonov, pa tudi v odpravljanju krivic, če smo jih s tem komu povzročili.

P. Romanič

Ostro, odkrito in iskreno

Predzadnjo soboto nekaj pred sedemnajsto uro so se v domu JLA v Ptujju začeli zbirati nekdanji borci na redno letno skupščino. 313 jih je članov, skupščine pa se jih je udeležilo 134. To se pravi skoraj polovico, poleg tega pa se jih nekaj skupščine zaradi bolezni ni moglo udeležiti.

Predsednik združenja Ivan Vauda je navzoče seznanil z delom odbora v pretekli mandatu. Priredili so parti-zansko srečanje v Sitežu, v osrčju Haloz, udeležili so se ga mnogi bivši borci, pri tem pa so obdarili tudi domačine, ki so med vojno podpirali partizane. Nadalje so se ptujski borci udeležili medobčinskega partizan-skega srečanja na Borlu, kamor so prišli tudi borci iz Čakovca in Varaždina. Odbor je moral tudi pogosto posredovati pri raznih podjetjih, kadar so se tam skušali znebiti kakšnega člana. Tako se zdaj ni končan spor med borko iz 1943 in pod-jetjem »Pleskar«, zdaj pa o tej zadevi odloča pristojno sodišče.

Pa preidimo na razpravo, ki se je razvila po poročilu in ki je bila zaradi odkritosti in iskrenosti udeležencev tako živahna, da se je zavlekla pozno v noč. V njej je bilo čuti, da se nekdanji borci ne bojijo po-vedati o vseh zadevah, ki se jim ne zdijo pravilne. Tako so tudi govorili, da je skupščine niso udeležili predstavniki ob-činske skupščine in občinskega komiteja ZK, pa čeprav so pre-jeli vabila. Za kaj takega ni opravičila!

Zal ni prostora, da bi zapi-sal izjave vseh, zato smo iz-brali samo nekaj najznačilnej-ših.

FRANJO MASTEN: Ostro je grajal način, kako so posamez-ni privilegiranci vsako leto na račun družbe izkoriščali ugod-nosti klimatskega in kopali-škega zdravljenja, neka borka pa je ugodnosti kljub upraviče-ni in strokovno utemeljeni na-potnici ni mogla koristiti. Otroci borcev kljub gospodar-ski reformi ne bi smeli čuti manjše družbene skrbi. Končno naj bi se uredili evidenco nad temi otroki, ki družba zanje mora skrbeti. Le tako bodo borci opravičili svoje obljube, dane ob grobovih svojih tovari-šev.

KAREL KRANJC: 27 mese-cev sem bil v internaciji, najprej v Gonarsu, nato v Da-chauu. Že poleti 1965 sem vlo-žil prošnjo za priznanje te do-be v delovno dobo in celo pri-ložil znamko za odgovor. Po dobrem letu so me prvič zasl-išali, nato drugič, navedel sem tudi priče. Zal pa še vedno moje upravičene prošnje niso rešili in še zdaj nimam odločbe. Ali mar v Ljubljani čakajo moje smrti?

JURIJ BARIC: Zalostno je, da 22 let po vojni še nimamo zakona o borcih, medtem ko ga imamo celo za ribe. Večkrat bi se morali sestajati in sproti urejati vse naše reči. Skupšči-ne ne smejo biti same sebi na-men, ne smejo biti samo načel-ne, ampak moramo sprejeti sklepe tudi uresničevati. Pred-vsem moramo urejati življenj-ska vprašanja naših ljudi, sicer bomo ostali samo pasivni opa-zovalci družbenega dogajanja. Mislim, da je treba posvetiti večjo skrb materam padlih borcev.

STANE FRIC: Ne zdi se mi prav, da se mnogi naši borci udinjajo Nemcem. Tu imajo zemljo, stanovanja, pa vse sku-paj oddajajo v najem ali pa tudi puščajo neobdelano zem-

ljo. Otroci potem nimajo prave vzgoje. Naša organizacija naj sprejme glede tega ustrezne sklepe, kajti drugače bomo kmalu občutili posledice pri otrocih.

ANTON JAKOLIČ: Grajal je kmetijsko politiko v občini, ker kmetijski kombinat ne obdelu-je družbene zemlje, ampak jo raje daje v najem zasebnikom. Pri tem po njegovem mnenju družba izgubi precej sredstev. Kmetijskim otrokom je potrebno omogočiti, da se izučijo kakšne obrti, saj bo obrt na tem ob-močju kmalu izumrla, če bo šlo tako dalje. Prav kmetiči ljudje usluge obrtnikov še ved-no zelo potrebujejo. Vsi nimajo sredstev, da bi svoje otroke šolali, poleg tega pa je treba tudi obdelovati polja.

FRANC RUNOVEC: Mnogi smatrajo bivše borce kot naj-hujše nergače, pri tem pa no-čejo upoštevati, da ima njho-va stvarna kritika namen od-pravljati napake v naši družbi.

Občasne priznavalnine je treba odpraviti ter dajati partizan-skim vdovam in materam takš-no družbeno pomoč, kakršno potrebujejo za življenje. Že več-krat so prav borci predlagali in-vestitorjem, da bi gradili cenej-ša stanovanja, pa tega nihče ni upošteval. Predstavniki občinske skupščine niso prišli na našo skupščino, po drugi strani pa prav borci kličejo na pomoč pri raznih družbenih akcijah. Krivično se mu tudi zdi, da za enako strokovno kvalifikacijo prejema samo tretjino dohodkov kot jih prejema v nekaterih drugih gospodarskih organizaci-jah. Prav borci si morajo ob bližnjih volitvah prizadevati, da bodo v oblastne org. ne prišli sposobni ljudje, ki se bodo po-trudili za napredek.

ALBIN RESNIK: Zakaj ima-mo devize za uvoz vina in dru-gie nepotrebne kramarje, ni pa jih za uvoz kmetijskih strojev, nujno potrebnih za povečanje kmetijske proizvodnje? Pred-

vsem pa za stroje, ki bi našim kmetičim ljudem olajšali delo, med njimi tudi bivšim borcem. Prav tako se mi ne zdi prav, da ostanejo ljudje, ki so bili ob-sojeni zaradi gospodarskih pre-stopkov in poverb, še vedno na vodilnih položajih. Tudi kaz-ni niso v sorazmerju s povzro-čeno škodo. Časopisi sicer piše-jo o raznih poverbah in pre-stopkih, toda večkrat zamolčijo, kakšne kazni so krivcem name-nili v sodnih dvoranah.

KAREL LONČAR: Ugotav-lja, da kar 16 bivših borcev še nima primernih družinskih sta-novanj, eden izmed njih pa celo stanuje z družino vred pri sorodnikih. Lani sta samo dva borca dobila boljše stanovanje. Ko ZB posreduje pri podjetju, kjer je borec zaposlen, naleti na gluha ušesa. Borci bi bilo potrebno tudi seznanjati z za-koni in predpisi, ki obravnavajo njihove pravice, ker jih mnogi ne poznajo.

Franjo Hovnik

Borci občine Ljubljana-Center in njihova vloga v predvolilni dejavnosti

Pretekli petek je Zveza združenj borcev NOV občine Center priredila v sejni dvorani doma JLA v Ljubljani zbor borcev v območju občine Center. Poleg občinskega združenja so se zbora udeležili predstavniki vseh združenj v občini ter drugih združenj iz Ljubljane in predstavniki družbeno-političnih organizacij. Ude-leženci so na sestanku zavzeli odločna stališča o vlogi organizacij borcev v predvolilni dejavnosti ter o splošni problematiki borcev.

»V času pred volitvami se mora-mo pomeniti o kandidatih, ki jih bomo volili. Temeljito moramo pre-misliti, koga bomo izbrali, in pri tem bomo bolj previdni kot kdaj doslej. Naj nas zastopajo le ljudje, ki poznajo problematiko ude-ležencev NOB, tisti, ki bodo znali uresničevati načela splošnega dru-žbenega napredka; predstavljajo naj nas pošteno in tako, da so nam odgovorni za svoja dejanja,« so de-jali udeleženci zbora.

Zbor je močno ogrel tudi načrt o bodoči komunalni ureditvi mesta Ljubljane. Kaže, da se borci čutijo prevarane z načinom predlaganja širših variant o ureditvi Ljubljane. Razpravljajci so zahtevali, naj o va-riantah odločajo ljudje na referen-

cijski konferenci, da nam vsi lu-jujejo NEKA SVOJA MNENJA, so ogorčeno poudarili.

Pri obravnavanju splošnih perečih vprašanj borcev so se udeleženci zbora dalj časa za-držali pri stanovanjskem vpra-šanju. Navedli so, da je priliv borcev v občino Center iz dru-gih občin širom po Sloveniji mo-čan, kar pa je povsem normalen pojav. Marsikateremu neresen-mu vprašanju botruje želja, naj bi zadeve borcev urejal eno-ten zakon, da ne bi prihajalo do velikih nasprotij pri urejanju

predvsem materialnega položaja udeležencev NOB v raznih ob-činah.

»Zelo me veseli borbeno vzdušje današnjega zbora,« je dejal eden od razpravljajcev. »Dajmo, tovariši, obdržimo to vzdušje tudi izven te dvorane. Toda samo s parolami ne pri-demo daleč. Naj na primer skupina naših juristov preuči zakonodajo tam, kjer nas žuli; nato pristojnim dajamo kon-kretne predloge.« Te misli so spodbudile k besedi še druge razpravljajce, ki so soglašali, naj borci svoje zahteve povedo konkretno in v organizirani ak-ciji.

Tudi o novostih zdravstvene zakonodaje so razpravljali na zboru. Kot na vseh dosedanjih občnih zbora so razglašili točko, ki je najbolj prizadela invalide-udeležence NOB. Iz tega dela razprave lahko izluščimo misel, da je v predvolilnem času mo-goče doseči, da se v prihodnosti take nepravilnosti ne bodo več dogajale. Vsekakor pa je treba napake popraviti in invalidom vrniti, kar jim je bilo vzeto.

Boljši refren, ki se ponavlja že skozi dvajset let, je bilo slišati tudi na zboru borcev iz Centra. Kot že neštokrat poprej so zahtevali, naj družba vendaje, že da priznanje udeležencem NOB. Nitiakor ne sme-mo dopustiti, da borci ponekod smatrajo za breme družbe. Saj vsi vemo, da so borci močna družbena sila, ki je bila v najodločilnejših trenutkih edina duša našega življenja.

Potegnimo črto pod petkovim zborom borcev občine Ljubljana-Center. Udeleženci NOB in revolucije se zavedajo odgovornosti, ki jim jih nalaga družbena stvarnost in predvsem predvolilna dogajanja. Ostro bodo nastopili proti vsemu, kar ne spada v socialistično družbo. Predvolilni čas jim daje možnost, da pokažejo, da njihova organizacija ni le stanovska organizacija, temveč pomembno družbeno gibanje. Za svoj neizmisljivi delež med NOB in v izgradnji socializma zavzemajo le priznanje. Za svoje bodoče delo in delo drugih organizacij borcev pa so na zboru sprejeli več sklepov, ki jasno zahtevajo smeri urejanja za-dav borcev.

—ZB—

Združenje na Ježici: velika, strnjena družina

V soboto, 25. februarja popoldne, so se zbrali na redno letno skupščino člani ZB Ježica. Čeprav sobota popoldne ni primeren čas za sestanke in skupščine, je bila dvorana v šoli »Danile Kumar« polna: verifikacijska komisija je zabeležila 55-odstotno udeležbo. Lahko rečemo, da je združenje na Ježici velika, strnjena družina.

Pred začetkom skupščine so slovesno proglasili za častne člane združenja tovariše Andreja Kumarja, Josipa Drakslerja-Povha in Jaka Avšiča ter jim dali posebna priznanja v okvirih. Razen tega so dali podobno priznanje tudi tovarišu Martinu Tesovniku, ki že vrsto let zgledno skrbi za grobnico padlih borcev.

Za združenje na Ježici je značilno zelo razgibano delo precej širokega kroga članov. To je odboru uspelo prek šestih komisij, ki delajo zelo samostojno in uspešno. Predsednik

Častni člani: (od leve na desno) Josip Draksler-Pivk, Jaka Avšič in Andrej Kumar

komisije za obujanje tradicij je šolski upravitelj in ima zato ZB tesne zveze s šolo. Tudi na tej skupščini so pionirji nastopili s krajšim, toda prisrčnim programom.

Združenje vzdržuje dobre zveze z ZB v Kumrovcu. Člani obeh združenj in njihovi otroci se obiskujejo, skupaj letu-jejo. Rezultat te povezanosti bo tudi dom borcev, ki ga gradijo v Kumrovcu.

Podobno kot mairskije je tudi na skupščini v Stožicah razprava pokazala, da se člani ZB ne marajo ukvarjati samo s spomeniki, pokopinjami in izleti, ampak hočejo delovati v družbi, vplivati na družbeno življenje ožje, pa tudi širše družbene skupnosti. Zato so razpravljali tudi o bodoči uprav-ni razdelitvi Ljubljane in o bližnjih volitvah, o odnosu do občinske skupščine in podobno.

Glede upravne razdelitve Ljubljane so rekli, da bi bil potreben referendum, ki naj odloči, ali ostanejo dosedanje občine ali ne. Če bi se občine združile, bi to pomenilo velik prihranek pri stroških, po drugi strani pa bi bilo potrebno glede položaja bivših borcev precej budnosti, da ne bi tam, kjer so do zdaj imeli nekatere ugodnosti, teh izgubili.

Občinska skupščina je kot celota v preteklosti pokazala razmeroma zgledno razumevanje zlasti za ureditev stano-vanjskih zadev bivših borcev. V ta namen je dajala vsako leto iz svojega proračuna precejšnje vsote, zaradi katerih je v primerjavi z drugimi občinami dobilo primerna stano-vanja kar precej borcev. Drugače pa je bilo s tistimi borci, ki so se odločili, da bodo gradili svoje hiše. V posameznih primerih po več let niso dobili lokacijskih odločb. Skupščina je bila mnenja, da posamezni uslužbenci nalašč zavirajo izdajanje teh odločb. V zadnjem času je občinska skupščina ustanovila odborniško komisijo, ki naj bi nadzirala, kako so bila uporabljena sredstva za stanovanjsko gradnjo za borce. Nekaterim se namreč čudno zdi, da je dobilo stanovanje tako malo borcev. V razpravi pa je bilo slišati mnenje, da je temu krivo plačevanje razmeroma visokega komunalnega prispev-ka. S precejšnjim ogorčenjem so udeleženci razprave zahte-vali, da je treba nadzirati delo uslužbencev občinske sku-pščine, ne pa da oni nadzirajo delo ZB.

Pri urejanju stanovanjskega vprašanja bivših borcev še nekako gre glede invalidov, upokojenecv in zaposlenih v večjih podjetjih. Do največjih težav pa prihaja pri borcih, ki so še zaposleni v manjših in manj pridobitvenih podjetjih. Občina se jih odreka, ker so zaposleni, podjetje nima denarja, ti tovariši pa še naprej životarijo v slabih stano-vanjih in čakajo, da bodo upokojeni in bo občina dala stanovanje.

Glede volitev in meril za izbiro kandidatov so udeleženci poudarili, naj bi bili to ali bivši borci ali pa ljudje, ki imajo do borcev razumevajoč odnos in ki jih ne smatrajo za privi-legirance.

Kot na mnogih skupščinah so tudi na tej veliko govorili o najnovejši »pridobitvi« za vojaške vojne invalide, o tem, da bodo morali plačevati del stroškov za zdravljenje in celo proteze. Pri tem so opozarjali, da je s tem postala Jugoslavija edina država na svetu, kjer bodo morali vojaški vojni invalidi nositi del stroškov. Celo v stari Jugoslaviji so imeli invalidi proteze brezplačne. Posebno je to nerazumljivo, ker gre za Jugoslavijo, ki je bila zaradi svojega junaškega odpora in njegove množičnosti dolgo časa med najbolj znanimi v svetu. Vsekakor pa pomeni novi predpis korak nazaj v skrbi za invalide in s tem v skrbi za odstranjevanje posledic vojne. Zato so člani zahtevali, naj javnost zve, kdo je bil tisti, ki je dal tak predlog, da bodo zanj vedeli in ga poznali. Kaj nam koristi povečanje invalidnin v lanskem in letošnjem letu skupaj za 18 odstotkov, je dejal eden izmed udeležencev razprave, če bomo zdaj vse to morali plačevati? Prav tako so tudi protestirali, ker je bil zakon sprejet po »kratkem postopku«, ne da bi se prej kdo s kom posvetoval.

O mnogih zadevah so še razpravljali na skupščini, veliko je med njimi tudi takih, ki bi zaslužile, da jih zapišemo, toda na žalost bi potem naš članek postal predolg. Vsekakor pa velja, če hočemo na kratko zapisati vtise s skupščine, da je bila ta uspešna in da kaže, kako je odbor dobro delal. Še posebej velja pohvaliti aktivizacijo članov odbora, ki vodijo posamezne komisije in odgovarjajo za njihovo delo.

M. P.

V vseh časih in tudi dandanes imajo starejši veliko vlogo pri vzgoji mladine

RAZŠIRJENA SEJA PREDSEDSTVA ZVEZNEGA ODBORA ZZB NOV

Skupni imenovalec: še mnogo neurejenih zadev

V Beogradu je bila 1. marca razširjena seja Zveze združenj bor-cov NOV Jugoslavije. Na njej so bili tudi predstavniki zvezne skupščine, zveznega izvršnega sveta in državnega sekretariata narodne obrambe.

Razpravljali so o zaostajanju starih pokojnin za novimi, o neresenih stanovanjskih zade-vah, o osebnih in družinskih invalidinah, o povečanju pred-časnega upokojevanja in pro-blemu zaposlovanja borcev, o zdravstvenem in dopolnilnem varstvu ter o raznih vprašanjih iz območja socialnega zavarova-nja.

Eden najvažnejših proble-mov je zaostajanje starih po-kojnin za novimi. Stare pokoj-nine so sicer v letu 1965 zvišali, toda zaradi zvišanih življenj-skih stroškov v letu 1966 so se stari upokojevalci znašli v res-težkem položaju. Naglašali so, da za tako naglo zaostajanje ni-nikakega opravičevanja in da

so stari upokojevalci v neenako-pravnem položaju nasproti ti-stim, ki so samo eno leto ali dve pozneje odšli v pokoj. To se seveda nanaša na vse upo-kojevalce in ne samo na borce.

Stanovanjske zadeve udele-žencev NOV še vedno niso ure-jene, čeprav jih urejajo še več let. Po dobljenih podatkih je sedaj v vseh republikah še ved-no okoli 20.000 udeležencev NOB, ki živijo v neurejenih stanovanjskih razmerah. Zato je predsedstvo predlagalo, naj se iz sredstev, ki se vplačujejo za graditev stanovanj, izloči do-ločen odstotek za stanovanja borcev. Skupno s sredstvi, ki jih v ta namen dajejo federaci-ja, republike in občine, bi to pri-pomoglo k pospešenemu ureja-nju stanovanjskih zadev borcev NOV, ki niso v delovnem raz-merju. Takih je še okoli 11.000.

Precej na drobno so se po-govorili o okrnitvi zdravstvene-ga varstva vojaškimi vojnimi in-validom, govorili so tudi o zdravstvenem varstvu borcev-kmetov, katerih pravice so, ra-zen v Sloveniji in Hrvaški, za-res minimalne.

Ko so naglašali, da je osnov-no varstvo borcev zajeto v zvez-nih zakonih, so se dotaknili več zadev, ki niso urejene, pred-vsem pri nezaposlenih borcih, ko gre za šolanje njihovih otrok ali za šolanje otrok umrlih bor-cov in podobno.

Na seji je bilo slišati mne-nje, naj bi celotno varstvo bor-cov izločili iz sistema socialne-ga varstva, da bi tako s poseb-nim zakonom dosegli boljše po-goje urejanja teh zadev. To pa bi bilo mogoče le na povsem decentralizirani podlagi.

Razpravljali so tudi o neka-terih vprašanjih iz vojaškega strokovnega usposabljanja re-zervnih oficirjev in podoficir-jev, pa tudi o negovanju revo-lucionarnih tradicij NOB.

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Psihološka vojna proti nemškim podmornicam

Propagandne radijske oddaje kot vrsta psihološke vojne so med drugo svetovno vojno na nemško vojno mornarico močno vplivale in človek bi dejal, da je fregatni kapitan Robert Lee Norden prav tako dobro kot nemški admiral Dönitz vedel, kje so trenutno nemške podmornice in kaj počnejo.

»Fregatni kapitan Norden« so imenovali nekega anonimnega radijskega napovedovalca, katerega kratke komentarje je tu, pa tam oddajal oddelček za vojne informacije v svojih rednih oddajah za Evropo. Komentarji so se nanašali na nemško vojno mornarico, predvsem pa na njene podmornice. Po resničnosti podatkov, ki jih je povedal v svojih oddajah, in po tem, da so to bile oddaje oddelka za vojne informacije, je bilo očitno, da je »fregatni kapitan« moral biti propagandist, ki pa je imel dobre zveze tudi z ameriško vojno mornarico.

Zamisel, za te oddaje je bila nekaj povsem izvirnega. Norden naj bi nastopal kot osebnost, ki skoraj vse ve. Da bi pa to lahko uresničili, je moral dobiti take zaupne podatke, ki drugim navadno niso bili dostopni. To pa je v nekaterih vojnomornariških krogih nalezlo na odpor. Da bi Nordenove oddaje res bile aktualne, so mu morali omogočiti in dovoliti uporabo najnovejših obveščevalnih podatkov.

Nordenove oddaje

Naposled je ekipa, oborožena z mnogimi podatki, krenila na delo in začela pripravljati rokopise in posnete trakove.

Prva oddaja je prišla na vrsto 8. januarja 1943.

V želji, da bi lahko to oddajo poslušalo čimveč ljudi, jo je oddelček za vojne informacije spuščal v ozračje na raznih valovnih dolžinah, razen tega pa vsako oddajo ponavljal po petkrat. V primerih, ko je vsebina oddaje dovoljevala kaj takega, so jo pripravili še za francoski in italijanski program. Včasih pa so ponovno oddajanje preusmerili z glavnega »merilnega območja« proti Iranu ali celo proti Južni Afriki. Pazili so na to, da teh oddaj ne bi mogli loviti tudi v ZDA, ker njihovo propagandno obeležje za ameriško javnost ni bilo priporočljivo.

V Nordenovih oddajah so uporabljali nekaj osnovnih tem, kot so sezname potopljenih podmornic, rahle napade na admiral Dönitz in veliko število drugih admiralov v nemški vojni mornarici ter podatke o vda-jah nemških podmornic. Druge teme pa so uporabljali takrat, kadar so jih pač dobili.

Končni cilj teh oddaj je bil popolni zlom bojnega duha v nemških pomorskih silah in zato so, tako ali drugače, v teh oddajah uporabljali vse podatke, ki bi lahko pripeljali do tega cilja.

Med prvimi temami, ki se jih je bil Norden lotil, so bili stroški podmorskega vojskovanja, izračunani na podlagi izgub. Menili so, da store najboljše, če v ta namen objavljajo resnične izgube. To posebno kampanjo so začeli v devetindesetih Norde-novi oddaji, in sicer takole:

»Prvi seznam o izgubah nemških podmornic:

Vrhovno poveljstvo nemške vojne mornarice je 1. marca 1943 objavilo začetek Dönitzove ofenzive, 15. marca pa so ZDA začele uporabljati proti nemškim podmornicam novo tajno orožje, tako da je že 30. marca Dönitzova ofenziva doživela neuspeh. Hkrati s tem se je začela tudi naša protiofenziva. V aprilu in maju smo izvedli na tisoče napadov na podmornice. V teh dveh mesecih smo v boju z nemškimi podmornicami dosegli doslej največje uspehe.

Vrhovno poveljstvo nemške vojne mornarice je skušalo ta dejstva skriti ne le pred civilnim »nebivalstvom«, temveč tudi pred posadkami podmornic, ki ne smejo vedeti, kaj vse se dogaja z njihovimi tovariši. Šesta flotilja ne sme vedeti, kaj se je odigralo v trinaesti flotilji. Skupina »Tiger« ničesar ne ve o skupini »Volk«. Komandant podmornice Müller nima pojma, kaj dela komandant Schulz.

... Od 1. septembra 1939 pa vse do danes je nemška mornarica priznala izgubo le kakih dvanajstih podmornic, med katerimi so tudi tiste, ki so jim poveljevali Prier, Kretschmer, Endress, Schepke, Biegalk in Bauer. To pa samo zato, ker teh izgub ni bilo moč prikriti. Mar veliki admiral Dönitz res misli, da je moč nemško ljudstvo vleči za nos s trditvijo, kako je v 45 mesecih vojskovanja nemška mornarica izgubila le dvanajst podmornic?

Sedaj bomo prebrali še dvanajst drugih imen izmed stotih še neobjavljenih izgubljenih podmornic... To so imena dvanajstih nemških mornariških oficirjev, katerih podmornice so bile potopljene v prvih vojnih letih. Pet izmed njih je doletela junaška smrt. Vsi drugi pa so že tri leta naši vojni ujetniki. Pričakujem, da bodo odselej obveščali nemško ljudstvo o skupnih izgubah njihovih podmornic. Če pa ne, bom to storil jaz.

To temo so ponavljali enaindvajsetkrat. Ker je omenjala specifična imena, si je pridobila mnoge poslušalce.

Odkrivanje laži kot propaganda

Naslednja tema, ki so jo pogosto ponavljali, se je nanašala na trdovratno navado nemških

podmorniških poveljnikov, da govore o potopitvah, ki jih nikoli ni bilo. V osemindesetih oddaji je Norden govoril o potopitvi bojne ladje Otta von Büllowa:

»Petindvajsetega aprila 1943 je fregatni odlikoval poročnik bojne ladje Otta von Büllowa s hrastovim listom zato, ker je bil potopil ameriško letalonosilko »Ranger«. To sporočilo je v ameriških mornariških krogih povzročilo začudenje in smeh. To pa zato, ker je »Ranger« še vedno na morju gladin, njegova posadka, ki ji ni nič hudega, pa ne more postreči z nikakršnimi obvestili o kakem napadu s strani nemških podmornic. Sicer pa to sploh ni važno, kajti gospod von Büllow je skozi svoj periskop dobro videl potopitev te ladje. To je opazoval le z enim očesom (kot veste, ima periskop le po eno lečo in okular), vendar je to bilo za odlikovanje s hrastovim listom povsem dovolj.

To oddajo so nadaljevali še s prikazi raznih drugih »optičnih prevarov«, ki so značilne za poročila von Büllowa.

PRIHODNJIČ:

- KAKO NASTAVLJAJO PASTI
- ADMIRALSKA INFLACIJA
- IMEJTE VSELEJ PRI ROKI BELO ZASTAVO

V Moskvi so podelili odlikovanja

Dne 7. februarja, torej že pred enim mesecem, so v Moskvi podelili odlikovanja nekaterim sovjetskim državljanom, bivšim borcev NOV.

Med tistimi, ki so prejeli zaslužna odlikovanja, sta bila tudi Ivan Solovjov in Mustafa Batalov. Prvi živi v Leningradu, drugi pa v daljni Baškiriji.

Oba sta prišla v Moskvo, se prijavila na Komiteju vojnih veterani-rov. Solovjov je zagledal človeka, ki se mu je zdel znan. Nenadoma se je spomnil dogodkov pred 21 leti, v začetku 1945. leta.

Tistega dne je njegova četa, ki je pripadala 4. bataljonu 13. brigade 14. divizije NOV dobila nalogo uničiti neko nemško postojanko. Boj je bil kratek, toda oster. Mnogo je bilo ranjenecov...

Solovjov se je spomnil, da so nekaj dni nosili tudi borca 1. čete, »ruske«. Spomnil se je tudi obraza. Saj ta je bil Mustafa Batalov. Dobro si je zapomnil Solovjov njegov obraz, pa tudi ime. Se bolj pa zaradi tega, ker je prišel Batalov v njihovo četo nekoliko pozneje kot drugi in ker je bil za tiste čase »starec«, saj je imel že okoli 40 let, Solovjov pa komaj 15...

Medtem ko je Solovjov premišljeval o tem, kje je že videl Batalova, je tudi Batalov iskal v spominu, kje je srečal Solovjova. Vsega je se spomnil, samo to mu ni šlo v račun, kako to, da je dečko kot Slovenec zdaj v Moskvi. Batalov se je spomnil fanta, ki ga je nosil kot ranjenca. Nekako pa se je v njegovem spominu izoblikovala predstava, da je ta fant po narodnosti Slovenec.

DRAGO KUMER:

Ponikvani še znajo orati ledino

Tudi Katarina Verdev je bila odpeljana in vsi njeni domači. Bili so izdani, da sodelujejo z OF. Tudi oni so šli najprej v celjsko mučilnico, potem naprej v Maribor in v taborišče Ravensbrück. Mater da so vso onemoglo od zverinskega mučenja vpricho obeh hčer vrgli v krematorij. Bili so to žalostni trenutki za nekatere preganjane Ponikvane, za ljudi, ki so nekdanj tako neopazno živeli. In kronist navaja imena, navaja priimke: Jelen, Hrustelj, Rednak, Rednak, Rednak, Rednak, Glušič, Glušič, Glušič, Verdel. Petnajst od aretiranih se ni nikdar več vrnilo, ostali so daleč od rodne Ponikve, tam nekje na tujem, za bodečo žico, v krematoriju. V marmornato ploščo vklesana imena nemo pričajo, da so bili nekdanj v tem kraju in niso niti slutili, da bo vojna tudi nje pokončala... Največ je bilo odpeljanih leta 1944, nekateri med njimi pa celo prej, že leta 1942...

Cudovit jesenski dan. Gozdovi žarijo v zahajajočem soncu in pod nehom se spreletavajo divji golobi. Na poredkih lebah se sklanjajo ljudje in hitijo pospravljati poljske prideleke. Kar dobra letina, pravijo domačini, že dolgo ni bilo take. Vsega bo zadosti, le slana še mora nekajkrat močno pritisniti, da bo listje popadalo z drevja; stelje še ni zadosti v stelnihah.

Tam doli se pase živina in deklica, komaj vidna izza ozare, tako mlo prepeva. Glasek zveni vse više in više, prihaja prav na vrh griča. Kot slavček droboli to dekletce in pesem spominja na vojno.

*Za vasjo je čredo pasla vsa vesela dan na dan,
s hrepenenjem gor je zrla, kjer je vriskal partizan.
Oj le vriskaj, oj le vriskaj, da te stišal bo tiran!
Zanj se bliža dan propada, nam pa vsem rešitve dan!*

Da, spet hitimo v mislih nazaj, tja v dvainštirideseto, hitimo med položnimi skladi bakrene ilovice, med travniki in šopi grmičja, sprejme nas domačnost tihga gozda, ki se koplje v mavrici jesenskih barv. In tam na jugu so Studence, tam na hribčku stoji domačija pri Brezovčanu. Vsi so pri delu, mati Jelenova, sedemdeset let stara ženica, še vsa nekam gibčna, zgovorna, pa pride okoli voglov z vnučko Ančko. Kar hitro potarna, da že dolgo ni v tesu nobenega pravega zdravlja, pa saj se ni čuditi, koliko mora človek v življenju prestati. Le s težavo se spet spomnim vojne in Jelenova mati zavzdihne:

— Pa kaj bi s temi spomini, ki so mi srčne rane in muke zadeljali, ah kaj, pustimo to, ne odpirajmo znova teh ran... Potlej se umiri in vnučka Ančka ji sede na krilo, vnuček Dušan, ki še v pleteni zibki sedi, razpre oči in vsi prisluhnejo materini zgodbi.

— Nisem si mislila, da nas bo ta vojna tako oškodovala. Pa naj nam bi zrušili domačijo, pobrali vse, kar smo imeli, le da bi življenja pustili na miru. Čisto navadni, preprosti ljudje smo bili in kmetovali smo tukaj na bregu. Bile so težave in vendar smo tako složno živeli... Potlej pa se je vse spremenilo. Prišli so zeleni tudi v te hribe in sejali so smrt. Kdo bi si mislil, da bo moral naš Ivan tako mlad umreti. Moral je, še tako goreča prošnja ni pomagala. V Celju se je bil izučil za čevljarja. In komaj je dobro postal pomočnik, so ga aretirali, zaprli, menda tudi topli in ustreli. Vajenec, ki je delal z njim v čevljarji, je vedel povedati, da je večkrat na hitro odšel in ga nato dolgo ni bilo nazaj. Vprašal da ga je večkrat, kje je hodil, pa ga je Ivan zavrnil: »Ti si zdaj še premajhen...« Tudi doma nismo kaj dosti vedeli. Sumila sem, da se z njim nekaj godi. Iz Celja je prihajal le ob nedeljah, le zadnji čas je bil aktivist. Ne vem, jaz se na te stvari nisem kaj dosti razumela, kmečka ženica ima pač druge skrbi... Potlej pa je prišlo najhujše. Nekaj smo zvedeli, da so ga zaprli. Z možem sva se odpravila v dolino, v Celje. Morala sem k zdravniku zaradi bolnih oči. Ko sva tako hodila po mestu, sva obstala pred rdečim plakatom. Tam so bila napisana imena, bilo je zapisanih veliko imen. In ko tako bereva, prebereva tudi priimek in ime: Jelen Ivan. Bil je to najin najtežji trenutek življenja. Oba sva videla mrtvega sina, oba sva tiho drhtela. Ne vem, kako sva se vrnila na Ponikvo, ne vem več, kako in kakšna sem stopila v hišo... Vsi smo jokali, saj smo izgubili Ivana, poštenega člana družine.

Prišli so potem tudi po nas. Ob štirih zjutraj je bilo, ob ranem svitu. Mož je bil odšel mlatic k sosedu, ko so začeli tolči po vratih. Samo na zaslišanje gremo, me je tolažil eden izmed policajev, ki je znal tudi slovensko. Ker pa mož ni bilo doma, je moral sin kazati policistom pot in so ga kar med delom aretirali. Jaz pa sama nisem vedela, kaj naj počnem. Jokali so otroci, priganjali nemški policisti, skrbela me je živina v hlevu, zaskrbelo me je za ves naš dom, ki smo ga tako srčno ljubili. Vzeli smo nekaj popotnice, zajtrka pa otrokom in sebi nisem smela pripraviti. Zaklenili so vrata in naša žalostna procesija se je napotila proti Ponikvi: mati in petero otrok. Bil je žalosten, zelo zelo žalosten dan... Na Ponikvi so nas čakali aretiranci iz Podkrajja, med poljo pa so naložili še očeta in sina... Potem pa naprej v Celje, v Stari pisker. In tam nenehno zasliševanje, nenehne grožnje, da bomo šli tudi mi v smrt, če ne bomo govorili resnice. Rešila pa nas je samo tista pogodba, ki smo jo pismeno napravili z Ivanovim mojstrom. Tam je pisalo, da ima Ivan pri njem polno oskrbo: stanovanje in hrano. In tako smo nekako dokazali, da sina sploh ni bilo doma in potem so nas pogojno izpustili. Vrnili smo se skrušeni, žalostni, a vendar z vero v srcu, da okupatorju ne bomo nikdar služili.

Mlajši sin Franci je bil sicer mobiliziran v nemško vojsko, pa jim je kmalu pobežnil in postal partizan. Padel je neke nad Stranicami in zdaj leži v skupnem grobu v Spitalcu. Dolgo nismo vedeli, da je padel, dolgo so nam tajili. Mogoče so imeli prav. Potem pa je prišla tod mimo brigada in neka partizanka nam je povedala resnico...

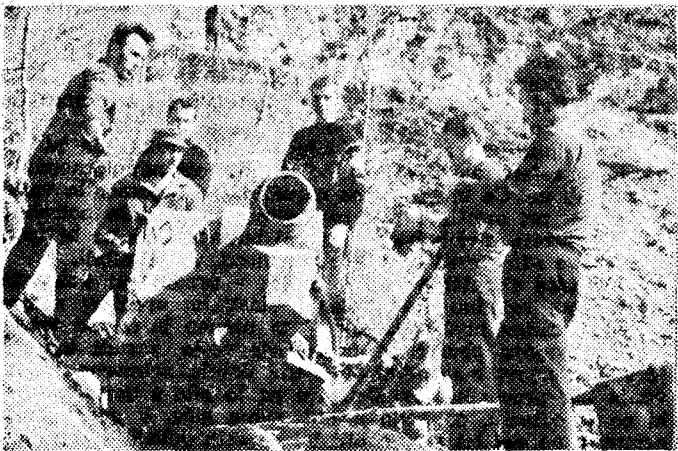
Oba sta nam bila draga, oba moja sinova. Tukaj pa je poslovnito pismo, ki ga je Ivan pisal pred ustreliitvijo...

Brezovčanova mama zalijejo solze, ko se obnavljajo tiste zadnje besede: Dragi tata in mama! Prosim, odpustite mi vse, kar sem vas razžalil. Tudi jaz odpustim vsem bratom in sestram. Danes je konec mojega življenja 8. 6. 1942. Pozdravljam vas še zadnjikrat in vse moje znance — vaš Ivan.

Tako zaskrbljeno gledajo materine oči, kakor da ne verjamejo, da se je to v resnici zgodilo. In vendar se je kljub vsemu zgodilo...

NADALJEVANJE

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE *terital*
TOVARNE *Svilanit* KAMNIK

BLIZU NAPOLEONOVEGA MOSTU PRI KOBARIDU SO DOMAČINI POTEGNILI IZ SOČE DVE KRUPPOVI HAVBICI, TRI ITALIJANSKE GORSKE TOPICE, NEKAJ ITALIJANSKIH PUŠK IN KAROSERJO VOJAŠKEGA KAMIONA. VSI DRAGOCENI ZGODOVINSKI PREDMETI, STARI POL STOLETJA, SO DOBRO OHRANJENI. O TEM, KAKO JE ITALIJANSKO OROŽJE PRIŠLO V SOČO, SI DOMAČINI SE NISO EDINI, SE NAJBOLJ VERJETNA JE PRIPOMOVED STAREJŠIH DOMAČINOV, DA JE BEŽEČA ITALIJANSKA VOJSKA LETA 1917 MINIRALA NAPOLEONOV MOST, NI PA VEDELA, DA JE TAKRAT NAD VASJO DREZNICA TABORILA ŠE ENA ITALIJANSKA ENOTA. ODREZANI VOJAKI SO SE ZACELI PANIČNO UMIKATI PONOCI IN S PORUŠENEGA MOSTU Z VSEM MATERIALOM ZGRMELI V VODO. — NA SLIKI: DOMAČINI S SVOJO NAJDBO.

Partizanska ljudska pesem

Josip Vandot je posebno znan kot priljubljen mladinski pisatelj. Kot takega, zavednega Slovenca, ga je zatekla nemška okupacija, kmalu nato pa preživetje v Sr-

bijo. Kako je preživel ta trpki čas preživetja, občutimo iz doslej še neobjavljene pesmi V grobnici, napisane v Turbetu dne 25. avgusta 1942. V slutnjah izra-

žena pesnikova misel: »Moj duh izlil se v vas je, gore bele...« se je kmalu uresničila. Josip Vandot je bil ubit ob nekem bombnem napadu v Srbiji. Druga pesem,

Grob neznane partizana, ki jo danes objavljamo, je anonimna, vendar kaže, da jo je pisal pesnik, ki mu ni bila neznana umetnost vezane besede.

JOSIP VANDOT

V GROBNICI

Grob neznane junaka

Obstal sem. Tiha pesem ptic, šumenje gorskega potoka, bilo je kot da nekdo joka in da je v vetru umrl klic.

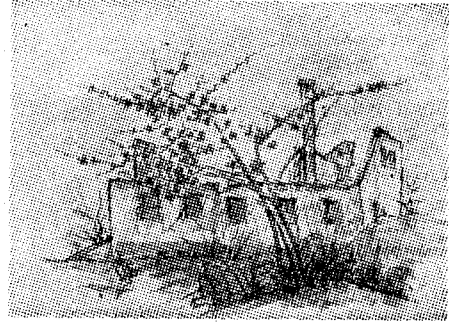
Prisluhnil sem v ta nemir... V sredini jase seva skala, kjer smrt nekemu je izbrala te mrke kamne za okvir.

Kraj groba grm že brsti, med kamni zrastle je zelenje, kot da bi vzkliklo hrepenenje iz težke, rjavkaste prsti.

Ob skali trhel križ stoji, kot nema priča padle sreče, ki v vetru brez glasu šepče: »Ne smrt, življenje sem ljudi!

V sramoto zdaj žarite, gore bele, dehtite v ravšja vonju v beli mrak, kot straža zadnja domovine mrtve tam daleč čuvate njen zadnji prag.

Kot črvi blede rijemo po blatu, kot sužnji nemo stiskamo pesti, verige pesem nam pojo ponočno in kletev glad in žejo nam gasi.

Ve sijete, gorite v zarjeh rožnih, dehtite v ravšja vonju v beli mrak, kot straža zadnja domovine mrtve tam daleč čuvate njen zadnji prag.

Jaz sem umrl in v grobnico sem legel izdan, ponižan, bičan, opljuvan in kaj in juda grob sta zastražila, da v zarjo več ne ustanem tretji dan.

Ve klijete v brezkončnost daljno, modro, cvetite kakor lilije v nebo, ljubezen vam rose, pojo potoki, ki vam iz grudi toplih vro.

Umrli je Bog in Allah in Jehova, umrli v ognju so stotisoč ran, v krvi človeštva in v solza potokih utonli je njih zadnji, blede dan...

Moj duh izlil se v vas je, gore bele, izlil se v pravljic vaših je šepet, zveličan krožil bo ob skalah vaših in v večnost vašo živel nem, zavzet...

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Antonov in njegova letala

Javnost je sovjetskega konstruktorja Olega Antonova prvič spoznala, ko je ta 1947. leta konstruiral dvokrilno enomotorno letalo »An-2«. Odtlej pa do danes so v njegovem biroju izdelali načrte za vrsto transportnih dvo- in štirimotorcev, od najmanjšega šest-sedežnega »An-14« do ogromnega »An-22«, ki je sedaj največje letalo na svetu.

Zelo znano je tudi njegovo letalo »An-24«. Vrsto teh letal grade v

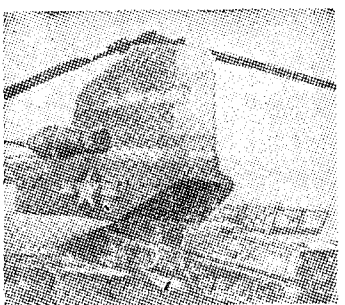
Vojaška veda in tehnika

letalski tovarni v Kijevu. Tam grade tudi vsa druga letala, ki nosijo oznake »An«. To letalo je namenjeno oza prevoz potnikov in namenjeno za prevoz potnikov in je v njem petdeset sedežev. Da je Antonov s tem letalom dosegel velik uspeh, priča dejstvo, da ga kupujejo tudi mnoge tuje letalske družbe.

Letalo je težko dvajset ton, dvigne se lahko do osem tisoč metrov visoko, leti pa s hitrostjo 250 kilometrov na uro.

Vsestranski goseničar

Ameriška vojska ima tudi goseničar XM571, ki je silno gibljiv in uporaben na vsakem zemljišču, tudi v džungli, puščavi in močvirju. Reke niso zanj nobena ovira. Na goseničar lahko pritrdijo strojno orožje, 7,62 mm, netrzi top 106 ali 120 mm in kako drugo orožje. Uporabljajo pa ga lahko tudi kot sa-

nitetsko vozilo, gibljivo četrto komandno mesto, zvezni center ali radiolokacijsko postajo.

Če pa ima goseničar prikolico, potem lahko pelje za seboj desetine vojakov ali tona tovora. Po zraku ga prevažajo s helikopterjem, lahko pa ga na tla spuste tudi s padalom.

Bazuke še vedno niso za staro železje

Ameriška vojska se je spet spomnila na reakcijsko ročno protitankovsko orožje »bazuko«. Ki ga poznamo še iz druge svetovne vojne. Vendar ga sedaj uporabljajo kot mino. Medtem ko druge mine eksplodirajo v hipu, ko tanki zapeljejo nanje, je bazuka namenjena za bočne udarce po tankih.

Bazuke skrbno prikrivajo ob poteh, po katerih pričakujejo nasprotnikove tanke. Od cevi iz plastične snovi, v katerih so bazuke, do ceste napeljejo tako imenovani indikatorski kabel, ki sproži bazuko v hipu, ko čez kabel zapelje tank. Mina zadene tank v bok in ga uniči.

Indikatorski kabel bo sprožil mino 88,9 mm le tedaj, če gre za večja vozila, ne pa v primeru, če gre za kake pešce. Vsa naprava tehta le osem kilogramov, za pravo bazuko pa potrebuje kakih deset minut.

OB 80-LETNICI ROJSTVA VASILIIJA ČAPAJEVA

Preboj divizije Čapajeva iz sovražnikovega obroča

Oktober 1918. leta je divizija Čapajeva dobila nalogo, naj se približa Uralsku in vdre za hrbet armadi, ki so jo sestavljali beli kozaki. Čapajev je dobro vedel, da bo imel velike težave. Njegova divizija je v tistih dneh imela le tri polke in je bila številčno precej šibkejša od nasprotnika. Preden pa je divizija krenila na pot, je Vasilij Ivanovič Čapajev opozoril svoje komandante, da v bližini ne bo nobenih drugih rdečih enot in da morajo zato računati le na svoje sile, odločnost in presečenost, ki ga bodo pripravili sovražniku.

Da bi nasprotnikovo obveščevalno službo pripeljal v zmoto, je Čapajev veliki širiti govorice, češ da se divizija pripravlja na pohod proti belim Čehom pri Samari.

Bilo je še svetlo, ko so divizijske enote krenile proti Samari, vendar so takoj nato, ko se je stemnilo, ostro zavile proti vzhodu in vzdolž reke Kamelike pohitele v uralski rajon. Že pri Talovu pa je divizija nalezla na sovražnikove patrulje in konjeniške skupine, ki so jo prisilile v boj. Naslednjega dne zvečer je bila vas v naših rokah in Čapajev, pričakujoč Malouzenski polk, ki so ga nam bili obljubili, je ukazal organizirati krožno obrambo.

Naslednje jutro pa so se razmere temeljito poslabšale. Sovražnikovo poveljstvo je nedvomno uganilo naše namere in ugotovilo, kakšna nevarnost mu grozi, če bi se te uresničile, in je zato z drugih odsekov hitro pritegnilo konjenico in pehoto v naš rajon. Kmalu se je oglasilo

tudi njegovo topništvo, juriši sovražnikovih enot pa so postajali čedalje pogostnejši in hujši. Položaji naše divizije v močvirnatih nižini so bili zelo neugodni. Sovražnik je zasedel vse višine okrog nas, njegovo topništvo pa je uspešno obstreljevalo naš pratež in enote na položajih.

Ponoči, ko se je bojišče nekoliko umirilo, je Čapajev sklical komandante in komisarije ter jim pojasnil, da nima zveze z armadnim štabom in da zato tudi ne ve, kje je sedaj Malouzenski polk in zakaj ga še ni blizu. Eskadron konjeniškega polka »Garibaldi«, ki ga je bil poslal pratežu nasproti, pa se je s hudimi izgubami vrnil, ne da bi bil koga srečal.

Kdorkoli drug razen Čapajeva se v takih razmerah ne bi loteval nobenih ofenzivnih akcij, ker bi te bile pretvegane. Toda Čapajev je nameraval izboljšati položaje, ki jih ima divizija, in je veli osvojiti pristave na bližnjih višinah.

»Tam se bomo bolje počutili, razen tega pa utesnimo dobiti tudi kaj hrane za nas in krme za konje. Medtem pa bo prišel Malouzenski polk in nam iz armade pripeljal vse, kar potrebujemo za boj,« nam je Čapajev ob sklepu nočnega posveto-vanja prepričljivo govoril.

Čapajev vso noč ni zatisnil očesa, temveč je preverjal pripravljenost svojih enot za boj. Poklical me je k telefonu in povedal, da bo njegovo mesto na stiku Penzenskega in Garibal-dijskega polka.

»Ko boš zasedel višino in pristavo Volčanski, se nikar ne zaustavljaj, temveč prodiraj naravnost na pristavo Peršin. Za vsak primer pa si v rezervi zadržaj dve četi,« me je še posebej opozoril.

Brž ko se je nekoliko zdanilo, so vse naše enote pod zaščito jutranje megle prešle v napad. Uro kasneje smo že bili na višinah, ki jih je bil dotlej držal sovražnik.

Sprva je kazalo, da bo vse

Načelnik štaba Nikolaevske divizije S. P. Zaharov in takratni brigadni komandant V. I. Čapajev

v najlepšem redu, toda sovražnik se je spet zbral in kmalu nato krenil v protinapad. Konjeniški polk »Garibaldi« ga ni uspel zavrniti. Začel se je umikati in pri tem sovražniku odprl pot, ki je peljala za hrbet Penzenskemu in Balašovskemu polku. Prav v to smer je planila sovražnikova konjenica. Polkovnim in divizijskim zalednim enotam je grozila huda nevarnost. Sovražniku so se najprej uprli pratežniki, ranjenci iz bolnišnic in pripadniki raznih zalednih enot in ga obstreljevali s svojimi puškami. Čapajev jim je takoj krenil na pomoč z enim izmed bataljonov Balašovskega polka in štabno četo.

Medtem je sovražnik na vso moč pritisnil tudi frontalno. Penzenski polk se je moral nekoliko umakniti, toda prednji bataljon Balašovskega polka je sovražnikovo konjenico dobesedno zadušila. Roložaj je postal čedalje neugodnejši. Sovražnik se na izgube sploh ni oziral in je v boj pošiljal enoto za enoto, vse z namenom, da divizijo obkroži.

Čapajev je zato sklenil vse enote osredotočiti okrog Talova in tam smo tri dni zaporedoma zavračali sovražnikove juriše.

V teh hudih dneh ni Čapajev niti za hip popustil. Prihajal je na najnevarnejša mesta in bodril svoje borce. Se vedno pa je poskušal vzpostaviti zvezo s svojim poveljstvom. Ena izmed poročil, ki ga je prenesla močnejša skupina skozi zaveso bele konjenice, se je glasilo: »Že pet dni se borimo, čeprav smo povsem obkoljeni. Prenehajte z dostavo vseh potrebščin, kajti vse, kar nam pošiljate, je prišlo v roke sovražniku. Sestnajstega oktobra nas je napadalo deset konjeniških in pehotnih polkov. Na Garibal-dinski polk sta udarila dva konjeniška polka. Garibal-dinci so izgubili dva topa, pet strojne, mnogo konj in trideset mož. Balašovski polk je imel opravka z dvema kozakiškima polkoma in enim pehotnim bataljonom s štirimi topovi. Sovražnik je ujel dve četi, ubit pa je namestnik polkovnega komandanta Kasjarenko, potem ko je pobil deset kozakov. Sovražnik napada iz vseh strani. Sklenili smo, da

bomo raje vsi popadali, ko pa se umaknili ali vdali.«

Divizija je šest dni držala v svojih rokah naselje Talova. Municije in živeža že skoraj ni bilo več. Zato je Čapajev sklenil, da bo prebil sovražnikov obroč in se priključil glavnini. Bilo je že pozno ponoči, ko nas je višje komandante sklical na sestanek v neko na pol porušeno kočjo. Čapajev ni maral nikoli dosti govoriti in zato je tudi to njegovo povelje bilo kratko: na vsak način se prebiti, toda ranjencev ne puščati, temveč vzeti s seboj. Na čelu bosta Penzenski in Garibal-dijev polk, za njima pa topništvo, štabi, ranjenci in pratež. Balašovski polk pa bo do zadnjega branil vas in drugim enotam varoval umik.

Do zore je manjkalo poldru-go uro, ko je čelni bataljon Penzenskega polka z eskadronom garibal-dincev odločno jurišal in potisnil sovražnika s pristave Kanajevskega. Takoj nato so v tej smeri nastopile glavne sile, čez kakih dvajset minut pa sem se tudi jaz že lahko umaknil iz Tapova.

Sovražnik je sicer skušal divizijo zadržati, pa ni uspel. V desetdnevni nenehni boji z uralsko armado belih kozakov smo resda imeli žrtve, toda Čapajevci smo se častno rešili iz nevarnega položaja.

Pred kratkim sem imel v rokah trak s telegrafskimi pogovori iz tistih dni med komandantom 4. armade in operativno skupino njegovega štaba. Iz tega dokumenta je videti, da so v armadnem štabu že bili skoraj prepričani, da divizije Čapajeva ni več. Lahko si je predstavljati veselo presenečenje, ko je po desetdnevem molku nepričakovano prišlo sporočilo Čapajeva, da se je z vsemi enotami prebil iz obroča in da je divizija spet pripravljena za kakršnokoli nalogo.

»Kdo je tako pametno pripravi in spretno izvedel to težavno operacijo? Čigava je zaslug za to izredno dejanje?« ie spraševal armadni poveljnik. Čapajev pa je odgovoril: »Za uspešen preboj iz sovražnikovega obroča so zaslužne vse divizijske enote in vsi njihovi poveljniki!«

S. Danilčenko

Fotografija z vprašajem

Fotografijo iz 5. številke »TV 15« nam je pojasnil tovariš Lado Guzelj, Davča 30, p. Zeleniki: »Slika je nastala pozimi 1944 v prvem nadstropju kmečke hiše Ivana Prezlja, po domače pri Podgrivarju v Davči številka 51. Vsa dekleta, razen ene, so doma iz Davče.« Bralce prosimo za pojasnilo tudi današnje fotografije. Bržkone je nastala kmalu po osvoboditvi, verjetno v Vipavi in prikazuje (domnevamo) odhod nemških ujetnikov na poljsko delo

Med sredstvi osebne zaščite zavzemajo vidno mesto dihalni aparati. Njihova uporaba pa je vsestranska. Potrebujemo jih v rudnikih, podzemskih prostorih, kanalih, industriji, alpinistiki, skratka povsod tam, kjer pričakujemo, da je zrak nasičen s strupenimi plini ali pa kjer primanjkuje ali zraka ali samo kisika, ki je potreben za dihanje.

Ze samo ime »izolirni« dihalni aparat pove, da je oseba, ki ga uporablja, popolnoma izolirana od zunanjega zraka (atmosfera) in s tem tudi od strupenih plinov, ki človeka obdajajo v večji ali manjši nasičenosti.

Dihalnih izolirnih aparatov poznamo več vrst in vsi ne delujejo po istih načelih. Pri vseh je zračnik, da potrebujejo določeno količino rezervnega kisika. Ta količina pogosto čas zadrževanja v zastrupljenem ozračju. Da bi ta čas podaljšali, je v aparat vgrajena tako imenovana kalijeva (alkali) patrona, ki obnavlja že izdihani zrak za ponovno uporabo tako, da v izdihanem zraku vpije ogljikov dvokis in vlago.

Način delovanja izolirnega aparata pa je naslednji: izdihani zrak ne izhaja na prosto, temveč se

v glavnem izdelujejo predvsem teke, ki omogočajo 1-2 uri zadrževanja in normalnega dela v zastrupljenem ozračju. Za rudarska dela so ti aparati večji in imajo večjo zmogljivost, za gasilstvo pa manjši in z manjšo zmogljivostjo. Dolžina bivanja v zastrupljenem ozračju je odvisna od velikosti jeklenke za kisik in kalijeve patrone.

Glavni deli izolirnega dihalnega aparata pa so naslednji:

a) Jeklenka (C) določene velikosti (1/2 litra). V njej je vstavljen kisik pod pritiskom 150 do

pritisek.

d) Kalijeva patrona (P), ki vpija ogljikov dvokis in vlago iz izdihanega zraka. Od tam gre očiščen zrak v dihalno vrečo.

e) Finimeter (miniaturni manometer, F), ki registrira količino, oziroma pritisk kisika v jeklenki.

f) Dvojna rebrasta gumijasta cev (L 1 in L 2) za odvod in dovod zraka iz dihalnih organov in obratno.

g) Nalilnica, ki je povezana z dvojno rebrasto cevjo.

Pred uporabo izolirnega aparata pa mora uporabnik nujno

cevi in finimetra. Aparat nosimo na hrbtu na usnjenih namramnicah.

Ko delamo v prostoru z zastrupljenim ozračjem, moramo večkrat pogledati pritisk kisika v jeklenki. Če pade pritisk na 25 atm., moramo najkasneje v petih minutah zapustiti prostor zaradi zamenjave jeklenke in kalijeve patrone. Če prihaja iz dihalne vreče v pljuča vroč zrak, to pomeni, da je kalijeva patrona izrabljena ali da ne deluje. Zamenjati jo smemo izven ogroženega prostora.

Po vsaki uporabi je potrebno izolirni aparat temeljito očistiti in razkužiti. Hranimo pa jih v suhem prostoru z enako temperaturo. Nabavna cena aparatov je precej visoka, saj jih za potrebe industrije, gasilstva in rudarstva moramo uvažati. Teža aparata znaša od 13 do 17 kilogramov.

Zaradi svoje zanesljivosti so nam izolirni aparati potrebni tudi v vojnem času, posebno ob biološko-kemijskih napadih, zlasti pa tedaj, ko nam klasična plinska maska ne daje potrebne zaščite.

Slavko Tarman

DELOVANJE IN UPORABNOST IZOLIRNIH DIHALNIH APARATOV

vrača skozi rebrasto gumijasto cev v aparat (L-2), oziroma v kalijevu patrono (P), ki vpije ogljikov dvokis. Tako očiščen zrak se vrača v dihalno vrečo (A), kjer se meša s svežim kisikom iz jeklenke (C) skozi cev (G). Tako po-mešani izdihani, toda očiščeni zrak s kisikom se skozi rebrasto cev (L-1) vrača v pljuča. Od dovodne cevi (G) vodi tanka cev do kontrolne naprave, ki se imenuje finimeter. Ta beleži zalogo kisika v jeklenki in tako seznanja porabnika, koliko časa se sme še zadrževati v zastrupljenem ozračju. V kisikov dovodni cevi je vmešana tudi signalna piščalka (S-1), ki takoj signalizira pomanjkanje kisika in s tem opozori nosilca na nevarnost, če se namerava še zadrževati v zastrupljenem ozračju.

Poznamo celo vrsto izolirnih aparatov raznih velikosti, vendar

200 atmosfer, kar pomeni, da vsebuje 150 do 200 litrov kisika. Ta količina zadostuje za triurno bivanje v zastrupljenem ozračju, vendar je poraba pri napornem delu veliko večja kot pri mirovanju.

b) Reducirni ventil (R) za zmanjšanje pritiska od 150 ali 200 atm. na 3 atm. Kisik s pritiskom 3 atm. prihaja v dihalno vrečo, kjer se meša z očiščenim zrakom iz kalijeve patrone. Ritem dihanja poteka s pritiskom kisika 3 atm. in dovodom 1,5 litra čistega kisika v minuti, kar je dovolj za delo v normalnih razmerah.

c) Aparat za regulacijo dovoda kisika v dihalne organe (H), ki uravnava ritem dihanja pljuč prek dihalne cevi.

d) Alarmna, oziroma signalna piščalka (S-1), ki samodejno deluje v primeru, če v jeklenki zmanjka kisika ali če tam pade

pregledati, če je vse v redu. Predvsem mora ugotoviti, če dela kalijeva patrona, če je dovolj kisika v jeklenki, če delujejo vsi instrumenti brezhibno in zunanji videz cevi in maske.

Kalijeva patrona dela, če potemo, ko jo dobro pretresemo, šumijo kalijeva zrna v njej. Če tega ne slišimo, je patrona neuporabna.

Stanje kisika v jeklenki ugotovimo prek instrumentov za merjenje pritiska in z odpiranjem ventila na jeklenki (S). S tem istočasno prihaja kisik v dihalno vrečo, ostali merilni instrumenti se samodejno vključijo v ritem, oziroma ciklus (avtomatski pljujni ventil L, reducirni ventil R, ročica dihalne vreče H).

Uporaba izolirnega aparata je enostavna in zanesljiva. Vsi deli so v kovinskem ogrodju, ržen nalilnice, dovodne ter odvodne

Pojem elegance so kravate terital TOVARNE Svilanit KAMNIK

Burja v New Orleansu

Dobra tri leta so minila od atentata na predsednika Združenih držav Amerike, toda Kennedyjevo ime je skorajda večkrat omenjeno v tisku kot Johnsonovo. Vse preveč zapletena in sumljiva je zadeva, da bi bilo mogoče pozabiti nanjo. Komisija, ki jo je vodil vrhovni sodnik ZDA Warren, je sestavila poročilo (imamo ga tudi v hrvaškem prevodu), po katerem je edini morilec Lee Oswald. Komisija je tudi sklenila, da je Oswald ustrelil Kennedyja na lastno pest. Izključila je možnost, da bi šlo za zaroto, torej za organiziran uboj.

Poročilo Warrenove komisije so že nekajkrat skušali ovreči razni strokovnjaki, čeprav zmerom niso bili preveč strokovni. Vendar je že ne preveč strokovnemu človeku jasno, da je poročilo sestavljeno v dokažljivi naglici in da ni upoštevalo vsega. Tako na primer mnogi izpodbijajo trditve, da bi Oswald sploh mogel tako hitro streljati na Kennedyja in pri tem še vselej zadeti.

Druga mučna stvar pri tej zadevi je, da ljudje, ki so bili kakorkoli zapleteni v zadevo, umirajo. Obešali so se, delali samomrile s pilulami, našli so smrt v avtomobilskih nesrečah ali umrli v »nepojasnjenih« okolščinah. Preiskava je zapletena že zaradi smrti atentatorja Oswalda. Pred kratkim je umrl tudi njegov morilec Jack Ruby.

Newyorški odvetnik Mark Lane naveda na primer Lesa Bowersa. Takoj po atentatu v Dallasu je Bowers izjavil na policiji, da je videl za leseno ograjo dva moška prav takrat, ko so počili strelje. Za tisto leseno ograjo je policija spustila le tri avtomobile, ki pa so bili skoraj skriti. Na dveh avtomobilih sta bila napisana »Goldwater bo predsednik«, tretjega pa je vozil moški z mikrofonom pred ustmi. Bowers je hotel to povedati Warrenovi komisiji, pa mu je njegov advokat to preprečil. Mark Lane je obiskal Bowersa 31. marca lani. Mož mu je rekel, da je hotel povedati Warrenovi komisiji, da je takrat, ko so ubili Kennedyja, videl blisk in dim iz lesene ograje. Čez tri mesece je bil Bowers mrtav.

Do konca februarja letos so našli štirinajst trupel. Umrlo je štirinajst ljudi, ki so »nekaj vedeli« o atentatu na Kennedyja. Nato pa je zavihralo v New Orleansu.

Tamkašnji okrožni tožilec Jim Garrison slovi kot hud nasprotnik gangsterjev in pripisuje mu, da je očistil neworleansko podzemlje. Garrison je dva metra visok orjak, ki doslej ni nikdar nosil pištole, pred kratkim pa si jo je le opasal. Zakaj Garrison se je vmešal v zadevo.

Novinar David Snyder, prav tako iz New Orleansa, je izvedel, da ima okrožni tožilec Garrison v svojem proračunu tudi postavko za »posebne izdatke«: 8.000 dolarjev. Obiskal je tožila, beseda je dala besedo, in Garrison je zaupno povedal novinarju, da ve, da so v New Orleansu skovali zaroto proti Kennedyju. Pravzaprav ga je spravil na pravo sled zasebni detektiv David Lewis. Tožilcu je prinesel strogo zaupno poročilo o zaroti zoper Kennedyja. Lewis trdi, da je bil ob pravem času na pravem mestu in v svojem poročilu je zapisal tudi pet imen.

Razgledi s 46. vzporednika

Snyderja je premagala želja po senzaciji in meni nič tebi nič je objavil Garrisonove namere in ugotovitve. Odtlej Lewis nima miru. Nekajkrat so mu že telefonirali in grozili. Zdaj pravi, da je v smrtni nevarnosti in da se boji za družino. Najraje bi pobegnili. Toda kam?

Garrison se je razjel zaradi Snyderjevega »izdajstva« in dejal, da se je s tem zadeva podaljšala za nekaj mesecev.

Za kaj torej gre? Leta 1961 se je ponesrečila »invazija Kube« v zalivu prašicev. To kaže je Kennedyju skuhala protivohunska služba CIA. Leta 1962 so Američani odkrili sovjetska raketna oporišča na Kubi. Položaj se je zelo zaostрил, svet se je zbal, da bo izbruhnila vojna. Toda Kennedy in Hruščov sta se pobotala. Reakcionarni elementi, med njimi predvsem kubanski emigranti, ki bi radi strmoglavili premiera Fidela Castra, so Kennedyju na smrt zamerili. Baje so si mislili: če nismo mogli zasesti Kube in ubiti Castra, bomo ubili Kennedyja.

Tedaj nastopita v zadevi Oswald in David Ferrie. Dokazano je, da je bil Oswald septembra 1963 — torej slabe tri mesece pred atentatom na Kennedyja — v New Orleansu. Obstaja fotografija, na kateri je Oswald na neworleanski ulici, ko deli letake »Roke proč od Kube!« Kaj je počel v New Orleansu? Pravijo, da je sodeloval s kubanskimi emigranti in da se je učil pilotirati. Oswald naj bi bil med »tečajniki«, ki jih je nekdanji poklicni pilot David Ferrie učil letenja na nekem manjšem letališču. David Ferrie je imel za seboj silno čudno preteklost. Ukvarjal se je z marširanjem, bil je zasebni detektiv, »psiholog« (brez zdravniške diplome) in poklicni pilot. Toda letalska družba »Eastern Airlines« ga je odpustila, ker je bil homoseksualec.

Potemtakem je bil David Ferrie zapleten v zaroto zoper Kennedyja. Nekaj dni po tistem, ko je Snyder objavil članek o Garrisonovih namerah, je David Ferrie izjavil, da Oswald ni nikdar videl in da se Oswald sploh ni učil pilotirati (znano je, da Oswald ni znal voziti niti avtomobila...) In... čez nekaj dni so našli Ferrieja mrtvega v njegovem stanovanju. Poleg njega so našli nekaj praznih steklenič, v katerih so bile uspavalne pilule. Zdravnik je ugotovil, da je umrl zaradi krvavitve možganov. Toda naklepanja so drugačna: uboj, samomor, nesreča?

Po Ferriejevi smrti je okrožni tožilec Jim Garrison izjavil, da ni presenečen in da se utegne pripetiti še kaj podobnega. Lee Oswald je od junija do septembra 1963 živel v New Orleansu. To je dokazano. Tedaj se je spoznal tudi s Kubancem Miguelom Torresom. Ta je zdaj v neworleanskem zaporu. Garrison ga je dal premestiti v drugo celico: čeprav je Torres zaprt zaradi tatvine, meni Garrison, da je zapleten tudi v zaroto zoper Kennedyja.

Toda dejstvo, da je bil Lee Oswald v New Orleansu, pobije neko drugo pričevanje. Kubanska emigrantka Sylvia Odio, ki živi v Dallasu, je 22. julija 1964 pričala pred Warrenovo komisijo. Izjavila je, da so jo septembra 1963 obiskali tri moški. Dva izmed njih sta bila njena kubanska prijatelja, tretji pa neki »Leon« Oswald. Čez nekaj dni ji je eden izmed Kubancev telefoniral in ji rekel, da je »Leon« Oswald pripravljen ubiti Kennedyja in da je celo rekel, da to ne bi bilo težko storiti. Sylvia Odio so potem pokazali fotografijo z Leejem Oswaldom in prepoznala je tistega »Leona«, nakar je komisija ugotovila, da Oswald septembra ni bil (!) v New Orleansu.

Kje je bil? Ali sploh gre za istega človeka ali pa za »drugega« Oswalda. Če je Sylvio Odio obiskal v Dallasu pravi Oswald, potem bi se moral tistega dne pripeljati v Teksas z letalom (to naj bi opravil David Ferrie). Če pa je bil to lažni Oswald, pa bi se morala Warrenova komisija bolj potruditi in poiskati dvojnika. Toda tega ni storila.

Dan po atentatu na Kennedyja je neworleanski televizijski postaji telefoniral neki Ed Voble. Povedal je, da je bil z Oswaldom v isti enoti Civil Air Patrola (Civilna letalska patrulja) in da je bil njihov poveljnik David Ferrie. In prav Ferrieja je Voble videl na televizijskih posnetkih iz Dallasa. Potemtakem je bil Ferrie ob atentatu v Dallasu. Garrison ga je dal tedaj prijeti, nato pa ga je prepustil agentom FBI (zvezna policija). Warrenovo poročilo omenja Ferrieja na dveh mestih, toda komisija se ni kaj posebej zanimala zanj. Ni se ji zdel pomemben človek. Ferrie je priznal, da je bil v Dallasu, vendar je izjavil, da se je tja peljal z avtomobilom — ne pa z letalom — in da je šel s prijateljem loviti divje gosli. Toda ko naj bi februarja letos povedal kaj več, je umrl v čudnih okoliščinah.

Okrožni tožilec Jim Garrison je medtem aretiral trgovca Shawa, češ da je zapleten v zaroto zoper Kennedyja. Izpustil ga je, ko je plačal kavejo. Garrison nadaljuje svojo akcijo in je dobil veliko finančno pomoč najbogatejših ljudi. Verjetno je, da bo kaj razkril, verjetno pa je tudi, da bo medtem umrl nekaj ljudi.

Garrison preiskuje naprej.

STANE IVANC

KULTURNI OBZORNIK

PRAZNOVANJU OSMEGA MARCA NA ROB

Cvetice za praznik, za spomine ...

PRAZNOVALI SMO GA VSAK NA SVOJ NAČIN. S SOPKOM CVETIC, S PRIJAZNO BESEDO, Z DARILOM, MARSIKJE PA JE OSTALA BESEDA NEIZREČENA, SOPEK CVETIC BREZ TOPLIH MISLI, NEIZPOLNJENA ZELJA, SPREMLJANA S TIHIM UPOM. DA BO MORDA JUTRI POPRAVLJENO, KAR JE BIL DANES ZAMUJENEGA. NI JIH MALO, KI SE ČAKAJO, POTRPEŽLJIVO, S TRPKIM NASMEHOM OKOLI UST ... NEHVALEŽNOST IN SEBIČNOST STA VSE PREVEČ VZTRAJNI SPREMLJEVALKI CLOVEKA.

Zanimalo nas je, kako neki bodo praznovali osmi marec naši najmlajši, komu bodo izrečene čestitke tistih, ki znajo najbolj iskreno in ljubeče stisniti roko. Da bi potešili radovednost, smo potrkali na vrata osnovne šole Majde Vrhovnikove v Ljubljani.

Pojasnili so nam, da je pri njih že nekajletna praksa, da na dan pred praznikom ali pa na sam praznik povabijo v goste borke. Tokrat so se vabilu ljubezno odzvale Marija Zihrova, Ivanka Mežanov, Maruša Kresetova, Angelca Bratkova in Olga Vipotnikova ter sprejemale mladim o tistih težkih časih ...

Priporočil Ivanke Mežanove je bila namenjena učenkam in učencem 7. a in b razreda.

Kdo je ne bi poznal! Dolga leta jo že občudujemo na deskah Slovenskega narodnega gledališča. Malce blede, nežno krhka, črnih las in toplih oči.

— Bila sem ena izmed tistih, ki se niso borile s puško v roki. Da, tudi taki partizani so bili. Svoje najskritejše misli, svoja upanja, bojazen in srd smo zaupali umetniški besedi. Morda mi boste težko verjeli, pa je le bilo res — kultura je tedaj, čeprav pepelka, cvetela kot nikoli. Koliko čustvene prizadevanosti je bilo tedaj v njenem posredovanju! In kako hladna je

danes njena tako razumska interpretacija... Malce se je zamislila, kot da se v spominu vrača nazaj na tiste čudovite jase, svetle in zelene, kjer so kulturniki nemalokrat našli zavetje in kjer so izvajali svoje programe. — Da, »Jasa« se je imenovala naša skupina in Prešernove »Zdravljice« niso nikoli več slišala peti tako glasno... je nadaljevala, kot da bi v mislih odgovarjala spominom. Žal jih je čas veliko izbrisal, pa vendar so mi nekateri še danes živo pred očmi. Kot da bi se to zgodilo večerj in ne pred več kot dvajsetimi leti. Nikoli ne bom pozabila tistega dne, ko sem prvič slišala partizansko pesem »Nabrusimo kose«. In mitinga, kjer smo igrali Klopčičevo »Mater«. Med gledalci sem opazila mitraljeza, ki so mu po lcu polzele solze. Pa smrti komandanta Staneta... Kolikokrat sem o tem pripovedovala svojim otrokom! Marko, najmlajši, je takole komentiral njegovo tragično smrt: »Mamica, če bi bil tam, bi top kar s puško ustrelil!« Nasmehnila se je.

Sesta učna ura, čas, ki so ga dokaj pozno in skopo odmerili proslavi, se je bližal koncu. Re-

citala nam je še tri partizanske pesmi Mateja Bora, čudovito pomladno pesem neznanega partizana, se zahvalila za sopek cvetic, in poslovili smo se.

Ze med izvajanjem nas je bežen pogled po mladih poslušalcih nekoliko razočaral. Prešeren smeh, ki so ga tu in tam komaj zadrževali, ti drobni utrinki neprizadetosti in nepozornosti, s katerimi so spremljali pripovedovanje, so nas presenetili. Morda smo preostri opazovalci, a žal ne moremo mimo ugotovitve, da je bil sopek cvetic le preskromna oddolžitev za iskrene besede.

Svet se spreminja. Iz dneva v dan postajamo bolj zahtevni in bolj razvzeti, vendar so še besede in misli, čeprav morda ne tako razkošno blesteče, katerim ne bi smeli nikoli zapirati duri.

Pomagajmo mladini izbrati pravo pot, naučimo jo ločiti dobro od zlega, zrno od plev, saj je bolj dovzetna za dobro. Obogatimo njeno notranjost! Ne sme nam biti vseeno, kakšen bo svet bodočnosti in kakšni bodo njegovi nosilci. Vzgojiti mladega človeka v vsestransko oblikovano osebnost je naša dolžnost. Obrestovala se nam bo stotero!

Teh nekaj misli se nam je nehote prikrdalo in vpletlo v razmišljanje ob sicer toplem praznovanju dneva žena, mater, deklet... v eni izmed ljubljanskih osnovnih šol.

MILENA STRAJNAR

Imeli smo ljudi —
v poljani cvet.
imeli smo jih, —
vrhu gore hrast ...

JOŽE BENČINA

Dne 28. februarja je umrl na svojem domu v Ložah pri Vipavi tovariš Jože Benčina-Zarko. Pokojni je bil rojen leta 1928. Kot mnogi drugi slovenski fantje je težko prenašal fašistično zatiranje in se je zato lahko odločil, v

postati partizan. 2. februarja istega leta je že prišel v Sercejevo brigado po dolgem pohodu preko Notranjske in Kočevske. V Sercejevi brigadi se je kot borec, nato pa kot deseter in vodnik udeležil vseh bojev po Dolenjski, Notranjski in Primorski vse do 14. novembra 1943, ko so ga Nemci ujeli na Tatrah v Brkinih. Takrat so obkolili bataljon, kateremu je pripadal.

Najprej so ga odpeljali v Ilirsko Bistrico, od tam na Reko in v Trst, nato pa v taborišče Gurnev v Avstriji. Delal je v neki tovarni kot mladotelnik. Nekako je dobil zvezo s sestro, ki ga je celo obiskala in mu prinesla civilno obleko, da je kmalu zatem lahko pobežal. Pridružil se je borcem Vzhodnokoronskega oddela. To se je zgodilo junija 1944. Nekaj časa je bil v tem oddelu, kmalu pa je postal politični delegat voda.

Vedno je hrepenel po nekdanjih tovariših. Avgusta se je odred vključil v 14. divizijo in po svoji želji je spet prišel v Sercejevo brigado. Konec vojne je dočkal kot četni komandir.

Leta 1949 se je vrnil iz vojske kot kapetan. Prezvel je kmetijo ...

Za svoje zasluge je pokojni dobil dva reda hrabrosti in red zasluge za narod s srebrnim vencem. Vedno se je rad udeleževal srečanj s stariimi bojnimi tovariši, bil pa je tudi ves čas v vodstvih raznih organizacij, tako tudi v ZB. Zapustil je tri majhne otroke in žena.

Vinko Kucel

Oživila partizanska beseda na Gorenjskem

V soboto, 4.

marca, so v prostorih Gorenjskega muzeja v Kranju odprli razstavo partizanskega tiska — pregled dejavnosti partizanskih ilegalnih tehnik in tiskarn na Gorenjskem v času NOB. Gradivo so načrtno zbirali, proučevali in pripravljali skoraj leto dni. Razen izdelkov takratnih ilegalnih tehnik in tiskarn so na razstavi prikazani tudi pogoji dela v raznih bunkerjih, posamezniki in skupine, ki so razširjali tiskano besedo in podobno. Poleg sorodnih ustanov in ljubljani so v pripravi za to razstavo in v zbiranju gradiva sodelovali tudi muzeji v Kamniku, Škofji Loki in v Trzinu, mnogo gradiva in podatkov o razvoju in delovanju partizanskega tiska na tem območju pa so prispevali posamezniki, takratni udeleženci in sodelavci partizanskega tiska. Največ zaslug za to razstavo pa ima Ana Beneditič, sodelavka v oddelku

NOB pri Gorenjskem muzeju.

Kot je predvideno, bodo to razstavo prenesli še v vsa reidišča gorenjskih občin, da bi si jo lahko ogledalo čimveč ljudi, zlasti pa šolske mladine. Podobno je bilo lani tudi z razstavo o koncentracijskih taboriščih, ki je bila deležna nepri-

čakovano velikega obiska in pozornosti po vseh središčih Gorenjske in jo je prav tako organiziral Gorenjski muzej.

Prve letake, ki so pozivali k uporabi, so Nemci »odkrili« in našli že ob njihovi hajki pod Storžičem 4. avgusta 1941. Tako so delovali prve tehnike že 1941. leta na Javorniku pri Jesenicah, v Kranju, v Nevljah pri Kamniku, v Škofji Loki, v Dupljah pri Trzinu in še v nekaterih krajih. V začetku 1942. leta pa je partizanski tisk utrpel padec zaradi nekih izdaj in velikega terorja Nemcev. Toda že isto poletje znova zaživi, zlasti ob prihodu II. grupe odredov. Mitja Ribičič, Adolf Arigler in pozneje Edo Bregar imajo velike zasluge za velik razvoj partizanskih ilegalnih tehnik, ki so v 1944. letu prerasle v prave tiskarne.

Obiskovalci razstave so zlasti pozorni na veliko število periodičnih in občasnih izdaj, v katerih je bila tiskana beseda namenjena mladim — pionirjem in mladini nasploh. Tako je prikazano več izvodov glasila Gorenjski pionir, Mladine, Glas mladih in drugo čtivo. Celotno čitanko-vadnico za prvi razred osnovne šole so izdali pod naslovom: Solo smo dobili. To dokazuje širino takratnih voditeljev partizanskega tiska, da niso bili usmerjeni zgolj na mobilizacijo odraslih za boj in zmago, marveč da so že takrat začeli načrtno vzgajati mladi rod v duhu ljubezni do človeka, miru in sožitja med ljudmi in narodi.

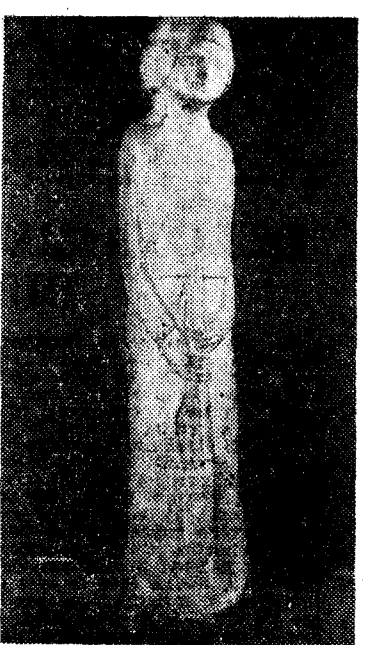
K. Makuc

Narodnoosvobodilna borba v delih likovnih umetnikov

Pod tem naslovom je bila od 24. II. do 12. III. v Moderni galeriji odprta razstava, ki nam je nudila zanimiv in bogat vpogled v sedanjo oziroma povojno ustvarjalnost znanih jugoslovanskih likovnikov.

Umetniško ustvarjanje na temo narodnoosvobodilne borbe, ki ni zamrlo niti v najtežavnejših razmerah, ki so spremljale naše partizane-likovnike, se je po vojni nadaljevalo. Tako ostane narodnoosvobodilna borba tudi po osvoboditvi netržen vir umetnikovega izražanja, ena izmed njegovih misli, ki se je enakovredno z drugimi vrstila v naše likovno življenje.

Spodbudno je, da je svoja dela prispevalo niz mladih umetnikov, ki jim vojna in njena tematika nista bili posreden navdihovalec. Njih intima in lepa umetniška dela pa kažejo, da bodo lahko nadaljevali delo tistih, ki so se vključili v narodnoosvobodilno borbo že kot izgrajene umetniške osebnosti. Zanimivo je, da vse večja časovna oddaljenost

Rista Stiljović: »Partizanka«

ni prav nič zmanjšala inspirativne moči vsebine borbe in da sta ostala humanost in globina

ideje, ti duhovni spremljevalki naše revolucije, prav tako sveži in prepričljivi. Opaziti je le vpliv na izražajne načine, ki so postali bolj sodobni, ne pa — to bi želeli poudariti — tudi nerazumljivi.

Sprehod po razstavi — lahko bi ga imenovali tudi sprehod skozi čas — predstavlja prav zaradi specifičnosti, ki je lastna vsem eksponatom, izrazito celovitost. Umetniška dela, ki zaposlujejo oko, misel in srce in so delček naše zgodovine, na katero smo tako radi ponosni, in s tem delček nas samih — to je tista svojevrstna, enkratna privlačnost razstave »NOB v delih likovnih umetnikov«.

49 olj, 18 kipov in 14 grafik. Tu realistično preprosti spomini na NOB, pa izredno poduhovljeno, skoraj sanjsko in tam svobodno in pogumno umetniško oblikovanje.

Dom Jugoslovanske ljudske armade v Beogradu, ki nam je posredoval to svojo stalno galerijsko zbirko, ima na tem področju že 15-letno tradicijo in se v glavnem posveča razvi-

janju umetnostnih tradicij s tematiko NOB. Do sedaj je priredil že dve veliki razstavi, na katerih so prikazali okoli 600 del preko 300 likovnih umetnikov iz Jugoslavije. Ne samo svojevrstna tematika, tudi množičnost je vodilo pri njihovem delu. Razstavi sta bili leta 1961 in 1966. Nekaj del, ki so bila nagrajena pri dosedanjih natečajih na obeh omenjenih razstavah, smo lahko videli tudi v Ljubljani. To so dela Hegeđušića, Suštaršića, Simunovića, Stankovića, Angela-Radovanija, Mersada, Jordana, nedavno umrlega Milana Milunovića in drugih. Od slovenskih predstavnikov so razstavi prispevali dela Ive Šubic, Drago Tršar, Bogdan Meško, Andrej Jemec, Marij Pregelj, France Slana, Izidor Urbančič, Stojan Batič, Božidar Jakac in Vladimir Makuc.

Se zanimivo podatek: razstavo si je ogledalo okoli 800 obiskovalcev, med njimi tudi šolske skupine, od predstavnikov Jugoslovanske ljudske armade pa le dva ...

M. S.

Revolucionarni lik Dušana Kvedra-Tomaža, nekdanjega komandanta Glavnega štaba NOV in PO Slovenije, ki je umrl 12. marca lani, je vedno prisoten v naši socialistični stvarnosti. Ob obletnici njegove smrti je njegova plodna življenjska pot v našem spominu še močnejše zaživila.

Potem ko je zapustil klopi ptujske gimnazije, je postal revolucionar in pričel graditi široko narodno obrambno ljudsko fronto. Udeležil se je tudi španske državljanske vojne. Jeseni 1941 je pričel organizirati partizanski boj na Štajerskem in kasneje opravljal vrsto najodgovornejših funkcij v NOB. Njegovo vojaško delo se po osvoboditvi ni končalo; še deset let je delal v generalštabu JLA. Zadnje desetletje svojega življenja pa je posvetil diplomatski službi. Ob obletnici smrti so se ga s prvim pomladanskim cvetjem spomnili tudi učenci iz šole »Jožeta Moškriča« v Ljubljani.

VABILO

Združenje rezervnih oficirjev in podoficirjev Bled vabi vse člane na redno letno skupščino, ki bo v nedeljo, 19. marca ob 9. uri dopoldne v dvorani društvenega doma na Bledu.

OBVESTILO

bivšim internirankam-cem iz Oswiecima

Komisija za bивše politične zapornike, internirance in deportirance pri RO ZZB NOV SLOVENIJE organizira s sodelovanjem TRANSTURISTA LJUBLJANA 5-dnevno potovanje v nekdanje koncentracijske taborišče Oswiecim, kjer bo slavnost ob odkritju monumentalnega spomenika v spomin žrtvam.

● Potovanje bo od 14. do 18. aprila. Spotoma si bomo ogledali DUNAJ, KATOWICE, KRAKOV in tudi razne znamenitosti. Stroški potovanja z oskrbo znašajo 550 N-din. Vsak udeleženec bo za lastno uporabo lahko kupil potrebne devize za 125 N-din.

Na potovanje vabimo člane ZZB NOV, pa tudi njihove sorojce!

Prijave sprejema do 25. marca TRANSTURIST LJUBLJANA, Titova 48, telefon 313-366 in njegove poslovalnice, ki dajejo za potovanje vse potrebne informacije.

Pojasnilo Komunalnega zavoda za socialno zavarovanje v Ljubljani

V prejšnji številki našega lista smo v rubriki »Ob tabornem ognju« priobčili članek »Gre za ljudi in ne za akte«. K temu članku je komunalni zavod za socialno zavarovanje Ljubljana poslal pojasnilo, iz katerega posnemamo tele ugotovitve:

V članku je zmotno navedeno, da je v Ljubljani 11.000 nerešenih zadev borcev za priznanje posebne dobe. Na posvetu pri Mestnem svetu so pojasnili, da bo komunalni zavod za socialno zavarovanje v Ljubljani prevzel od 14 občinskih skupščin s svojega območja (vključno tudi 5 ljubljanskih občin) 11.000 zadev o ugotovitvi kakršnekoli pokojninske dobe. Na podlagi dosedanjih izkušenj pa predvidevajo, da bo od teh sa-

mo kakih 400 do 500 zadev bivših borcev, ki jim bo s tem priznan status borca pred 9. 9. 1943, in okoli 1000 takih, ki jim bo priznana enojna ali pa tudi dvojna štetje pokojninske dobe zaradi udeležbe v NOB, a si s tem ne bodo pridobili statusa borca.

Na posvetu je bilo jasno povedano, da je po osnutku sistematizacije predvidenih za urejanje teh zadev deset referentov in da bi le-ti potrebovali za delo pet let — s tem pa seveda ni rečeno, da se bodo reševale zadeve borcev pet let. Nasprotno, že štiri dni po prvem sestanku pri Mestnem svetu je upravni odbor zavoda sklenil, da bo na novo ustanovljena mesta postavil uslužbenca zavoda, če pa z njimi ne bi mogli zapolniti vseh mest, bo zavod prevzel tudi nekaj referentov od ljubljanskih občin. Da pa bodo zadeve pokojninske dobe urejene v čim krajšem času, bo zavod pritegnil k delu tudi honorarne referente, ki so že od prej usposobljeni za to delo.

Komunalni zavod prav gotovo ne smatra reševanja zahtevkov za ugotovitev pokojninske dobe bivših borcev za tehno-kratsko zadevo. Zadeve borcev, ki so gmotno prizadeti, ker se niso urejeni njihovi zahtevki o priznanju pokojninske dobe, se rešujejo prvenstveno, je navedeno v pojasnilu.

Po podatkih, ki jih je zavod dobil od ljubljanskih občin, je pri le-teh reševalo priznavanja pokojninske dobe 14 referentov, od teh pa so samo štirje borci. V pojasnilu je dalje rečeno: Pravo sliko o vseh teh referentih si lahko ustvarimo, če upoštevamo, da bomo prevzeli od teh občin nad 5.000 nerešenih zadev, in to povečini takih, ki niso bile vložene šele proti koncu lanskega leta.

Ob koncu svojih pojasnil pravi zavod, da prevzetega dela ne pojmuje kot tehnično-administrativno delo in tudi ne kot notranji kadrovski problem; zato bo na ta delovna mesta razporedil take referente, ki bodo zadeve bivših borcev reševali pravilno. Za pravilno reševanje zadev borcev pa jamči tudi to, da bo pri tem sodelovala posebna komisija, katere člani bodo izključno bivši borci.

Pojem elegancije so kravate terital TOVARNE Svilanit KAMNIK

OBVESTILO

Prijeten oddih vsem članom Zveze združenj borcev NOV nudi počitniški dom republiškega odbora ZZB v

GOZD MARTULJKU

- Dnevna oskrba do 3 dni je 40 novih dinarjev, nad 3 dni pa 28 novih dinarjev. Dom je odprt skozi vse leto.
- Prijave sprejema republiški odbor ZZB NOV Slovenije, Ljubljana, Beethovnova 10 in pristojni občinski odbori Zveze združenj borcev NOV.

Zdrav gorenjski zrak priporočamo vsem, ki imajo zrahljano zdravje.

Vsak član
ZZB NOV Slovenije

naj postane
naročnik

TV 15!

PRAVNA POSVETOVALNICA

Še o zdravstvenem varstvu kmetov-borcev

Našo pravno posvetovalnico smo v zadnjem času dobili več podobnih pism, ki se tičejo zdravstvenega varstva kmetov-borcev. Gre zlasti za primer tistih kmetov-borcev, ki so tudi vojaški vojni invalidi. Iz Lendave, Kočevja, Celja smo dobili pisma, v katerih nam kmetje-borci pišejo, da so jim s 1. februarjem, nekaterim celo že prej, odvzeli zdravstvene knjižice in da nimajo več zdravstvenega varstva kot kmetje-borci. Trije primeri so taki, kjer so jim te zdravstvene knjižice odvzeli zato, ker so upravičenci sami tudi vojaški vojni invalidi in uživajo zdravstveno varstvo kot invalidi. Ker potem ni več nosilca zavarovanja, je na ta način odpadlo tudi zdravstveno zavarovanje za družinske člane kmetov-borcev, za ženo in otroke. Če bi bilo to točno, bi

bili vojaški vojni invalidi, ki so kmetje-borci, na slabšem od tistih kmetov-borcev, ki niso invalidi. Kajti slednji bi obdržali še naprej zdravstveno varstvo zase in družinske člane, medtem ko bi ga kmetje-borci-invalidi izgubili. To pa seveda ni mogoče. Podatki, ki nam jih prizadeči sporočajo v pismih, so navadno precej skopi in razen prizadetosti ni mogoče posneti pravega vzroka, zakaj so jim bile za trajno, ali pa morda samo začasno, odvzete zdravstvene knjižice. Zato ni mogoče tudi reči, ali je bilo postopanje organov povsod pravilno ali ne. Prav tako tudi ni mogoče vedno reči, ali so prizadeči zavarovanci v pravu. Naj zato na kratko pojasnimo nekatera vprašanja iz zdravstvenega varstva kmetov-borcev in njihovih družinskih članov.

Predvsem je treba vedeti, da so s 1. januarjem s spremeni-
ljenimi predpisi zakona o

zdravstvenem varstvu kmetov-borcev odpadli nekateri dosednji upravičenci. Tako v letu 1967 zdravstveno varstvo ne gre več tistim kmetom-borcem, ki nimajo dvojnega štetja in ki jim to dvojno štetje let zaradi aktivnega dela v narodnoosvobodilnem boju ni priznано izpred 1. januarja 1945 in do konca vojne. Tisti, ki so si svojstvo borca pridobili zaradi aktivne udeležbe v osvobodilnem boju, v katerega so stopili po začetku leta 1945, tisti torej nimajo pravice do zdravstvenega varstva kot kmetje-borci. Nadalje je treba vedeti, da pripada zdravstveno varstvo po teh predpisih samim upravičencem, to je kmetom-borcem in njihovim družinskim članom. Med te pa sodijo žena in nepreskrbljeni otroci do 15. leta starosti, če pa se šolajo, pa najdlje do 26. leta. Razni drugi družinski člani, tete, strici, nimajo pravice do zdravstvenega varstva iz tega naslova.

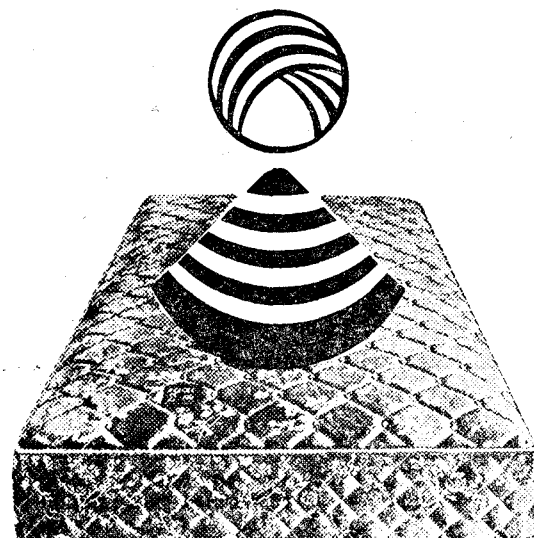
Kako pa je z invalidi? Če so kmetje-borci tudi vojaški vojni invalidi, samo zaradi tega še ne izgube svojstva kmetov-borcev in zdravstvene zaščite

po zakonu o zdravstvenem varstvu kmetov-borcev zase in za svoje družinske člane. Pač pa je možno, da lastnik posestva ni kmet-borec, temveč morda kdo drug, ki nima svojstva borca. V tem primeru je jasno, da velja posebno zdravstveno varstvo samo za kmetoborce in zadevnih pravic ne morejo uveljaviti tisti borci, ki sicer niso kmetje. Predvsem pa imajo zadevne pravice iz tega naslova le tisti kmetje-borci, ki plačujejo prispevke za zdravstveno varstvo kot ostali kmetje. Samo tisti kmet-borec, ki je torej upravičenec do kmetijske zavarovanja in plačuje prispevke za osnovno kmetijsko zavarovanje kot ostali kmetje, ima posebno zaščito kot kmet-borec. Ker so primeri, da nekateri ne plačujejo prispevka za osnovno zavarovanje kmetov, potem je jasno, da taki ne morejo imeti posebne zaščite kot kmetje-borci. Vse to pa je treba upoštevati pri presoji, zakaj je bilo nekaterim kmetom odvzeto zdravstveno varstvo po dolo-
žilih spremenjenega zakona o zdravstvenem varstvu kmetov-borcev.

Z NOVIM ZNAKOM »JOGI« TUDI NOVOST
»MEBLO« NA PODROČJU VZMETNIC

PREŠITA
VZMETNICA

Jogi
DE LUXE

JOGI-DE LUXE VAM NUDI:

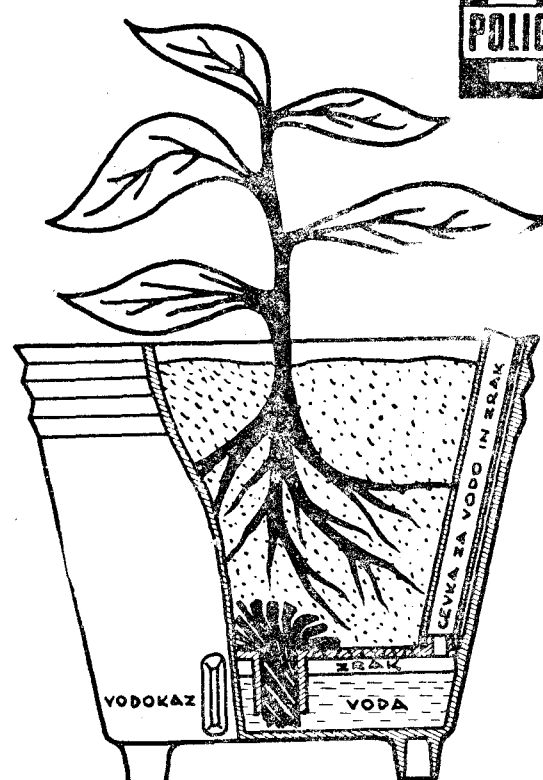
POČISTER KER JE PREŠITA IN IZREDNO UDOBNA • HIGIENO KER IMA DVE PLASTI »PRENA« MATERIALA, KI DIHA Z VAMI • TRAJNOST KER JE TEMELJITO PROJEKTIRANA IN SKRBNO IZDELANA IZ NAJBOLJŠIH MATERIALOV • ELEGANČNO KER JE UPORABLJENO BLAGO ORIGINALNO V BARVAH IN VZORCIH • JAMSTVO KER »JOGI-DE LUXE« JE IZDELEK »MEBLO«-»MEBLO« PA JE POJEM KVALITETE

ORIGINALNE VZMETNE VLOŽKE »JOGI« PROIZVAJA
SAMO »MEBLO« TOVARNA POHIŠTVA-NOVA GORICA

NOVOST! NOVOST! NOVOST!

Cvetlični lonček, ki zagotavlja življenje cvetlic tudi ob vaši daljši odsotnosti, je novi izdelek

POLIGALANT - Volčja Draga
Nova Gorica - Tel. 21-314, interna 3

Lončki so različnih velikosti in oblik. Njihova posebnost je v tem, da imajo v spodnjem prostoru vodo, ki po posebnem sistemu pronica v zemljo in jo ovlažuje. Povprašajte po njih v vaši trgovini!

OB 23-LETNICI
BOMBARDIRANJA
CERKNEGA

Spominske plošče in spomeniki pod Poreznom

Kot bi bilo včeraj, je v spominu živa slika prebujajočega se jutra na Kladju nad Cerknim 18. marca 1944. Vojkova brigada je bila tiste dni na Cerklijanskem vrhu. Propagandni odsek je bil v hiši z domačim imenom pri Kosu. Kasno ponoči smo še delali in pripravljali gradivo za brigadno glasilo »Za Vojkoma«.

Zjutraj dne 18. marca 1944 je sonce pozlatilo vrhove Porezna, Kojce, Krna in Matajurja. Iz smrekovih in jelovih gozdov Sovodenjske doline in Podjelo-vega Brda je odmevalo ptičje petje. Se tri dni zime, sem pomislil, in nastopila bo pomlad. Zrak je bil že nasičen prijetnega vonja kalcijevih trav in pomladnih cvetic. Iz suhega listja so že kukale prve trobentice. To pomladno razmišljanje je naenkrat prekinilo oddaljeno brnenje propelerjev. Ko sem

delovanje aktivistov in partizanov. Vendar se je v tej nameri temeljito zmotil.

Res se je po bombardiranju življenje v Cerknem začelo ustavljati. Strah pred ponovnimi napadi iz zraka se je kmalu umaknil pred močno silo življenja, ki je zahtevalo odločnost, pogum in nadaljevanje boja. Čeprav na ruševinah, je partizanska prestolnica znova zaživela. Zaživela še burnejše in odločnejše kot pred bombardiranjem.

komande vojne oblasti IX. korpusa.

Pred zadružnim domom se od glavne ceste odcepi stranska cesta proti sedežu krajevnega urada in dalje proti tovarni ETA. Na hiši ljudske milice je na plošči napis:

Tu je bil med NOV sedež štaba Alpske operativne cone, ruske misije pri IX. korpusu in komande varnostne in obveševalne službe.

Malo naprej je na velikem poslopju nekdanjega sedeža občine vzdignjena črna marmornata plošča, s katere blesti zlat napis:

Tu je bil med NOV sedež rajonskega NOO za Cerklijansko, okrajnega NOO za Baško-Cerklijansko, okrajnega komiteja KPS, okrajnega odbora OF, AFŽ in RK za Baško-Cerklijansko, okrajne gospodarske komisije, krajevnega NOO Cerkno ter telefonske in telegrafске centrale.

Komaj dvesto metrov naprej je veliko poslopje nekdanje italijanske vojašnice, danes tovarna ETA. Na notranjem dvorišču je na steni vzdignjena plošča z napisom:

Prvi zbor Vojkove brigade 27. IX. 1943.

(K temu napisu moram pripomniti, da je ta datum pogrešen. Prvi zbor Vojkove brigade je bil dne 26. septembra 1943. Ta datum sem zapisal nekaj dni po zboru v brigadno kroniko, ki sem jo kot vojni dopisnik prvi začel pisati.)

Na zunanji steni poslopja osnovne šole, ki stoji ob glavni cesti, je na plošči napis:

Tu je bil med NOV upravno politični tečaj, partizanska osnovna šola, podoficirska šola in sodišče IX. korpusa.

Sredi trga pri cerkvi je na steni nekdanjega hotela »Porezen« vzdignjena plošča z napisom:

Leta 1944 je bila v tej hiši ustanovljena prva partizanska smučarska delavnica — temelj tovarne športnega orodja ELAN v Begunjah na Gorenjskem.

Razen teh plošč, ki z napisom prikazujejo domačin in inozemskim obiskovalcem, kako se je med borbo razvijalo življenje v

Cerkno, nekdanja partizanska prestolnica, je postalo lepo obnovljeno mesto

Tu so Nemci 4. IV. 1945 zverinsko mučili in umorili mladina Ludvika Ličarja.

Domačini se spominjajo, da so Nemci takrat mobilizirali več domačinov in jih odpeljali v vojašnico, da so jim morali nositi drva v skladišče. Mladinec Ličar ni hotel delati in je medtem, ko so drugi nosili drva, risal na zid delavski znak srp in kladivo. S tem si je napisal smrtno obsodbo. Vedel je, kaj ga čaka, toda hotel je tako pokazati ves prezir do sovražnika.

Na Brcah je zraven strmega klanca bajtarski kozolec z dvema stebroma. Na enem je vzdignjena spominska plošča z napisom:

Na tem mestu je poklonila domovini svoje mlado življenje komaj 19-letna dijakinja Milojka Strukelj iz Solkana.

Cerklijani so se vsem padlim borcem lepo oddolžili tudi s tremi velikimi spomeniki: na Brcah so postavili visok obelisk v spomin 47 žrtvam napada na partijsko šolo, pred sedežem krajevnega urada spomenik padlim domačinom, ob vhodu v Cerkno pa grobnico s spomeni-

skem gostoval naš Invalidski pevski zbor. Takrat so člani Invalidskega zbora spoznali sloviti 200-članski moški pevski zbor iz mesta Brunssum. Našim pevcem so poklonili 1000 čebulic tulipanov z besedami:

»Za grobove vaših padlih.« Naši pevci so dar sprejeli in holandske pevce povabili, naj pridejo pomagat saditi poklonjene čebulice. Jeseni tistega leta je res prišla v Slovenijo štirčlanska delegacija holandskega pevskega zbora. Sadili so čebulice tulipanov na vseh večjih grobiščih v Sloveniji, obiskali muzej ljudske revolucije, Idrijo, Cerkno in bolnišnico »Frano«. Po obisku tega partizanskega spomenika je starejši Ni-

zozemec v gostilni v Logu deljal:

»Bosi bi morali na to pot. Bosi in razoglati...«

S temi besedami je povedal vse tisto, kar smo dolžni storiti, da ohranimo spomenike naše borbe. Da ohranimo Cerkno — nekdanjo partizansko prestolnico osvobojenega ozemlja na Primorskem — in jo izročimo kot dragoceno zgodovinsko dediščino našega velikega boja, rodovom, ki nam bodo sledili. Mladini pa skušajmo to veliko dediščino približati tako, da jo bo sprejela z besedami:

Razumemo in občutimo njeno veličino, čeprav osvobodilne borbe sami nismo doživljali.

Andrej Pagon-Ogarev

Opisati vam nameravam za-
devo, ki verjetno ni osam-
ljena in zato jo je težko zamol-
čati.

Pred nekaj dnevi sem se vo-
zil z vlakom Jesenice—Ljublja-
na. Bil sem priča dokaj čudne-
mu razgovoru dveh oseb, ki sta
se pogovarjali o raznih zadevah
borcev NOV, kar je zadnje čase
morda le preveč na jeziku lju-
di, ki so upravičeni ali še bolj
neupravičeni kritizirati vse-
vprek.

Morda se nista menila
na starejšega človeka in zato
sem nehote prisluškoval temu
razgovoru. Precej kritično sta
ocenjevala polemiko o zaposlo-
vanju, upokojitvah in priznava-
ninah bivših borcev, ter še po-
sebnost o priznavanju dvojne de-
lovne dobe borcem NOV.

»Tudi mi smo nosili glavo
napredaj,« sem slišal enega od
teh in tako sem polagoma do-
gнал, da sta bila oba v nemški
vojski do konca vojne, eden na
ruski fronti, drugi pa nekje v
Belgiji in Franciji.

Za malo se jima je zdelo,
da imajo borci NOV priznano
dvojno delovno dobo, češ »saj
smo tudi mi nosili glavo na-
pročaj,« ne glede kje smo bili.
Res je to, samo bržčas nista po-
mislila, da sta služila okupator-
ju in da so morali naši borci vo-
diti ogorčeno borbo proti nim.

oboroženim silam, katerim sta
ta dva vestno služila, sicer bi
našla pot tja, kamor so šli tudi
drugi.

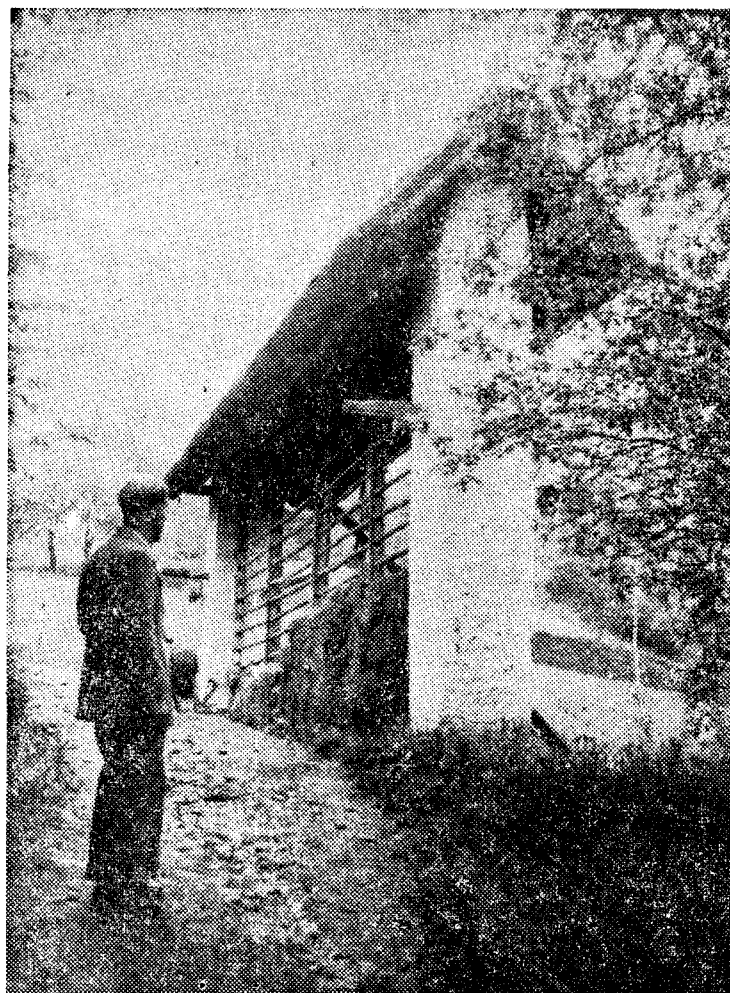
Ker se nerad vtikam v raz-
govore ljudi, katerih ne po-
znam, sem molčal, čeprav bi
jima moral le povedati svoje
mnenje. Mnenje, da sta v zmo-
ti. Nisem se mogel ta dan otre-
sti slutnje, da gredo naše borbe
v pozabo in da se hlapi okupa-
torja s ponosom trkajo na
prsi o svojih junaštvih. Niso
osamljeni primeri, ko se naši
ljudje — pripadniki nemške
vojske, hvalijo, kako so dobro
živeli in se posmehujejo, ko se
naši borci NOV pogovarjajo o
težkih borbah v času štiriletna
okupacije.

Morda je primer, katerega
omenjam zgoraj, bolj osamljen,
a zdi se mi, da bi jih sploh ne
smelo biti.

Srečko Sorti

POPRAVEK

V zadnji številki našega
lista — št. 9 od 7. marca —
smo na strani 8 objavili nap-
is o življenjskem jubileju
Ivana Ožbolta-Očka iz Osil-
nice. Tiskarski škrt je kriv,
da smo brali, kako je jubi-
lant sedemdesetletnik, dejan-
sko pa je osemdesetletnik.

Mimo tega bajtarskega kozolca so se umikali tečajniki partijske šole. Komaj 50 metrov naprej od kozolca je Labinjski klanec, kjer je padlo največ tečajnikov. (Foto: Ogarev)

se ozrl v smer, odkoder je pri-
hajalo brnenje, sem zagledal tri
podolgovate točke, ki so se nag-
lo večale. Ze v tridesetih ali šti-
ridesetih sekundah so se brneče
točke spremenile v grozeče ve-
like sovražne stromoglavce —
»štuke«. Ze so bili nad Cerk-
lijansko dolino. Nad Kladjem so
zavili ostro na levo. Oglušujoče
brnenje propelerjev je naenkrat
utihnilo. V skoro navpičnem
letu so se pognali v dolino. Sli-
šalo se je samo ostro sikanje
zraka, ki so ga rezala krila st-
romoglavcev. Takrat je iz doline
planil odmev močnih eksplozij.
Nato se je znova oglasilo brne-
nje propelerjev. Stromoglavci so
se na drugi strani doline pognali
v zrak v smeri Porezna in
Kojce.

Cerkno bombardirajo... Na-
šo partizansko prestolnico...

Tisti dan — pred trindvaj-
setimi leti — je sovražnik s
tremi zaporednimi napadi iz
zraka spremenil Cerkno v kup
ruševin. S tem, da je z bom-
bardiranjem porušil Cerkno, je
hotel uničiti tudi vse nadaljnje

Po dolgem času sem letos
zadnje dni februarja ponovno
obiskal Cerkno. Šel sem po uli-
cah in bral napise na vzdignih
spominskih ploščah. Teh sem
naštel kar dvanajst iz črnega,
sivega in belega marmorja. Na-
pisi na ploščah obiskovalcu
priključijo v spomin življenje
in vrvenje v Cerknem pred trin-
dvajsetimi leti.

Na zadružnem domu je na
črni marmornati plošči napis z
zlatimi črkami:

V tej hiši je bil med NOV
sedež PNOO za Slovensko Pri-
morje, sedeži okrajnega sodišča,
komande mesta Cerkno, Partij-
ske šole, igralske skupine IX.
korpusa in zdravstvene postaje.
Tu so bile prve volitve v rajon-
ski NOO 10. IX. 1943, volitve v
krajevni NOO Cerkno 26. VII.
1944, politična zborovanja, te-
čaji za bolničarke in razprave
vojaškega sodišča.

Na steni kavarne na drugi
strani ulice je vzdignjena plošča z
napisom:

Tu je bil med NOV sedež

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE *terital*
TOVARNE *Svilanit* KAMNIK

porušenem Cerknem, je na ste-
nah vzdignjen še več plošč v
spomin padlim. Na Balantačevi
hiši je plošča z napisom:

Na tem mestu je 27. I. 1944
padel kot žrtev fašističnega na-
silja član PK za Gorenjsko, to-
variš Avgust Barle-Ambrož.

Na steni Pirhove hiše zraven
mosta čez Cerknico je vzdignjena
manjša plošča z napisom:

Tu je padel pionir Marko
Bevk 27. I. 1944.

Na zunanji steni hiše »pri
Anžigovcu« je na plošči napis:
Tu je padel tovariš Viktor
Tušar 27. I. 1944.

Na steni hodnika tovarne
ETA je plošča z napisom:

POOBlašČENI ZASTOPNIK avtofehna LJUBLJANA

	USS	DM	A \$11	Uvozne dajave N-din
OPEL REKORD, 1,5 liter, 2 vrata, 3 brzine	1.650	6.600	42.900	12.415
OPEL REKORD, 1,5 liter, 4 vrata, 3 brzine	1.725	6.900	44.850	13.038
OPEL CARAVAN, 1,5 liter, 3 vrata, 3 brzine	1.725	6.900	44.850	13.038
CARAVAN, 1,5 liter, 5 vrat, 3 brzine		7.292		15.212
LIEFERWAGEN, dostavno vozilo, 1,5 liter, 3 vrata, 3 brzine	1.644	6.532	42.744	10.575
OPEL REKORD »L«, 1,7 li- ter S, 2 vrata, 3 brzine		7.300		15.256
OPEL REKORD »L«, 1,7 li- ter S, 4 vrata, 3 ali 4 brzine	1.905	7.300	49.530	16.933
OPEL REKORD COUPE, 1,7 liter, 2 vrata, 4 brzine	1.906	7.624	49.556	16.934

Dobava: iz konsignacijskega skladišča (v standardni iz-
vedbi po želji z motorjem 1700 ccm ali menjalnikom 4 brz-
ne proti doplačilu) v 5 dneh po prispetju nakazila na
naš konto.

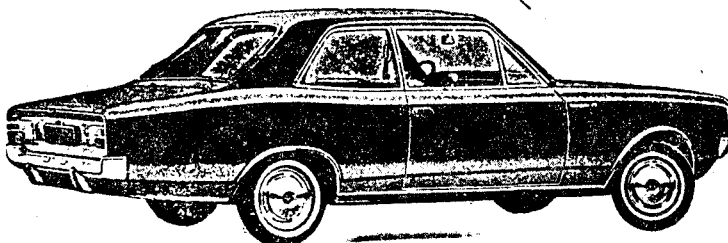
PREDSTAVNIŠTVA:

LJUBLJANA — Titova 25, tel. 312-022 • ZAGREB —

Ilica 13, tel. 23-599 • BEOGRAD — Brankova 14, tel.

629-354 • RIJEKA — Rade Končara 44/VI, tel. 23-919 •

SARAJEVO — Senoita 8, tel. 25-111

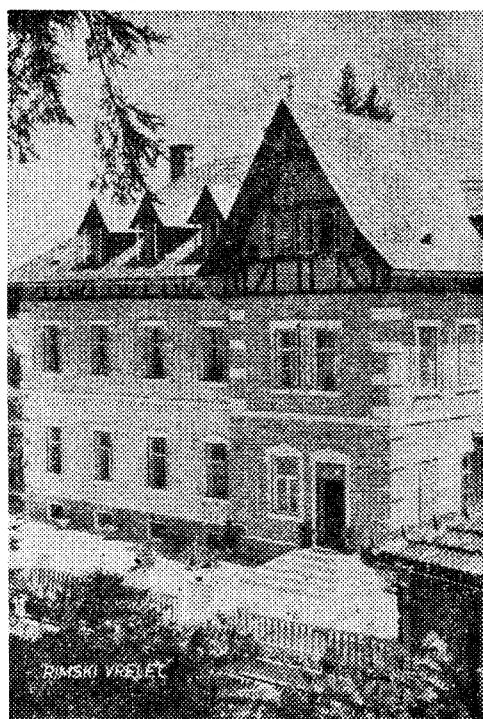
Gostinsko podjetje

»Uršlja« Ravne na Koroškem

priporoča krajevnim organizacijam
ZB, ZVVI in ZROP ter posamezni-
kom obisk Rimskega vrelca v Kot-
ljah na Koroškem

Zdravilna voda — prenočišča — re-
stavracija — čudovita okolica, znana
iz del Prežihovega Voranca — muzej.
Večje skupine naprošamo, da javijo
obisk pisмено ali na telefon 24/2
Ravne ali na upravo podjetja tele-
fon 9, Ravne.

Tudi ta košček naše zemlje je pri-
vlačen in mikaven za našega delov-
nega človeka.

SOŠOLCI

MILE PAVLIN:

Spet je trajalo nekaj časa, preden so nam toliko zaupali, da so nas začeli nagovarjati, naj se javimo domobrancem. Zahtevali smo, naj nam jamčijo, da se nam ne bo zaradi tega, ker smo bili partizani, nič zgodilo. Že čez nekaj dni so nam odgovorili, da tisti, ki je kaj zagrešil, ne more pričakovati milosti, drugi pa lahko stopijo v domobranske vrste ali pa bodo delali v posebnih delovnih enotah...

Potem so nas začeli loviti. Enkrat smo padli v zasedo in se na srečo izmazali brez žrtev. Drugič smo zasedo pravočasno opazili in se ji izognili. Pravi skrivači so tudi začeli vohljati za nami in morali smo se neprestano seliti, vsak večer in vsako jutro. Tam okoli jih kar mrgoli, odlično organizirano obveščevalno službo imajo, otroke ter ženske. Kakor hitro se naši približajo, izginejo, drugače pa delajo po poljih in v gozdu...

»Ali veste, kdo je posređoval vaše ponudbe domobrancem?« je vprašal Savo.

»Dve ženski. Zapisali smo hišni številki in si ju zapomnili.«

»Torej gre za tajno domobransko-skrivaško gibanje, ki je najbrž povezano z domobransko obveščevalno službo? Vprašanje je, ali je voditelj tega gibanja v vasi, torej da je ženska ali starec, ali pa je v gozdu kot skrivač?«

»Kaj pa far?« je rekel eden izmed obveščevalcev.

»Lahko bi bil,« je počasi rekel Savo. Čutil je, kako so vse oči uprte vanj. Torej ga tovariši dolžijo zvez s kaplanom in mu tako očitajo nebudnost, koristoljubje, morda celo nekakšno gnilo in pristransko prijateljstvo s sovražnikovim agentom...

»Da, lahko bi bil tudi on. Toda upoštevajte, dragi fantje: če je kaplan voditelj, mu moramo vse najprej temeljito dokazati. Dobro veste, da to ni navaden zemljan, da je to solan človek. Že tako nas dosti vlačijo po zobeh, češ da smo proti veri, da skrunimo cerkve in pobijamo duhovnike. Vsa naša nepremišljen korak v tej smeri bi nam samo škodoval, politično škodoval, ker bi bil voda na mlin belogardistični propagandi. Poleg tega pa gre tudi v tem primeru za človeka, slovenskega človeka, čeprav je kaplan. Nikomur ne smemo delati krivice zaradi njegovega poklica ali prepričanja. Zatorej: če je kaplan kriv, je treba imeti neizpodbitne dokaze, ki ne bodo dopuščali nobenega dvoma. Če ga najdemo ob radijskem oddajniku...«

»Če bi se lahko spremenil v psa ali muho,« je nekdo zagodrnjal.

»Torej, nemudoma je treba aretirati tisti dve ženski in ju pripeljati semkaj. Se nocoj. In ju takoj začeti zasliševati...«

»Mar naj gremo mi ponje, ko smo se komaj vrnili?« je ogorčeno dejal eden izmed njih.

»Ne, pošljemo druge, vas pa jim bomo pokazali, kot da ste ujeti...« Zdal pa spat, fantje.

Savo pa je pregledoval sezname hiš in ljudi. Dve hiši sta torej... Hm, ali ni bila ena izmed teh žensk že zaprta, v drugi skupini? Ne, ni mogla biti, saj v tem primeru ne bi mogli naši z njo govoriti. Toda v tem primeru gre za pomoto...

Znova je poklical obveščevalce in ti so potrdili, da tista ženska ni bila še nikoli zaprta.

»Potem pa je bila katera druga namesto nje,« je rekel Savo. Eden izmed obveščevalcev je skomignil z rameni.

»Kdo bi vedel,« je dejal.

Zdal je Savo vzrojl nad tolikšno brezbriznostjo in povrnostjo.

»Pripeljite obe semkaj ali pa ugotovite, katera je bila zaprta in katera ne. Ne vrnite se mi praznih rok! Razumeli!«

Nekdo je poskušal še nekaj ugovarjati, pa ga je Savo nadrl in ga ostro oštel.

Ko so odšli, je znova sedel k seznamu prebivalcev. Ali nista v neki hiši dve sestri, komaj leto je med njima razlika? Ena je bila zaprta, medtem pa so navidezno skrivači govorili z drugo, in ta jim je posređevala zveze z domobranci. Kaj, če se je ena izmed sester izdajala za drugo, da bi to zaščitila in skrila? Toda kakaj? Iz čiste sestrskosti ljubezni? Ne, v tem primeru morajo imeti babnice nekaj za bregom...

Ukazal je poiskati podatke z zaslišanj tiste skupine deklet. Toda tam ni bilo skoraj nič razen »ne vem«, »ne poznam«, »nisem videla«, »nisem slišala...«

Bomo videli, če ju pripeljejo, je nazadnje sklenil in legel spat. Zaspali pa dolgo ni mogel. Ležal je z rokami pod glavo in strmel v strop. Kmalu bo jesen, že več mesecev se ukvarjam samo s to prekleto vasio in njenimi od skrajnosti trdovratnimi in zagriženimi ljudmi, pa ni še nobenega vidnega uspeha, je premišljeval. Edino v tem smo napredovali, da zdaj lahko malo bolj trdno sumimo, da je oddajnik ravno v tej vasi in ne v kateri drugi in da deluje med vaščani nekakšna tajna organizacija. Pa toliko mesecev dela, ko se je toliko naših ljudi trudilo na vse kriplje in brusilo noge ob suhokranjskem kamenju...

DVANAJSTO POGLAVJE

V sobi je bilo že svetlo, ko so Sava zbudili koraki pred hišo. Planil je kvišku, saj so se domobranci napadli ob tem dnevnem času zadnje tedne kar vrstili. Zgrabil je orožje in se pripravil na obrambo. Toda v sobi je stopil ves potan in prašen obveščevalni oficir, ki je vodil skupino navideznih skrivačev.

»Pripeljali so jih,« je rekel. »Vse tri. Dve sta si sestrini zato precej podobni. Mrh! sta že priznali, da sta se sporazumno izdajali ena za drugo...«

»Sta tudi povedali, zakaj?«

»Ne, o tem pa molčita kot zaliti.«

»Torej lahko takoj začnemo z zasliševanjem. Ljudje, ki so dekleta pripeljali, naj gredo spat, drugi pa na delo.«

Nekoga dne v letu 1943 se je Franc Dernekovič, doma iz Vreje v osrčju slikovitih Haloz, mudil v znanih partizanskih Cirkulanah, kjer je kupoval vino za svoje domače potrebe. Tedaj se je ponoči, ko se je vračal proti domu, srečal s skupino partizanov, ki so ga pridobili za sodelovanje. Kmalu potem je postal njihov ku-

njim jih je pripeljala Marica Rihard, sedaj poročena v Postojni.

Dernekovičevo delo seveda okupatorju in njegovim priliznjcem ni ostalo prikrto. 28. septembra 1944. leta je na njihovo dvorišče pridrvela skupina dobro oboroženih nemških orožnikov; 16 po številu, in pet gestapovcev. Hišo so

Maroha), ki je izdal tudi Dernekoviča. Orožniki so ponovno obkolili njegovo domačijo ter jo izropali, njega pa odgnali v zloglasno postojanko v Spodnjem Leskovcu v Halozah. Tu so ga pričeli zasliševati in ker od njega niso mogli zvedeti kaj pomembnega, so ga zverinško pretepali in mučili. Med drugim so mu izbili oko, po-

Po njem so teptali konji

rir, obveščevalec, hranitelj in pri njem so se vse bolj ustavljali aktivisti in kurirji TV postaji, ki so delovale na otujskem območju. Pri njem so mnogi prenočevali, se nahranili, mnogokrat tudi posušili, saj so bili čestokrat vsi mokri in premraženi, ko so prišli prek Drave, ki teče prav pod njegovo domačijo, samo nekaj sto metrov stran. Hiša je tik ob gozdu in tako je bilo mogoče v tistih časih ljudske revolucije priti k njemu kar naravnost od Drave skozi gozd.

Zena Marija, sedaj poročena Lozinšek, se dobro spominja, da se je pod njegovo domačijo v gozdu in seveda tudi pri njih več dni skrivala skupina štirih angleških ujetnikov, ki so ušli iz nekega vojnega taborišča k partizanom. Tu so čakali na zvezo. Da jih kurirji prepeljejo na Dolenjsko, kamor so baje srečno prišli in se tako z letalom zopet vrnili v svojo domovino. K

obkolili ter napravili temeljito preiskavo. Čeprav niso našli kaj prida obremenilnega, so odgnali v ptujske zapore. Po treh tednih zasliševanja in mučenja so ga končno izpustili. Vrnili se je domov in ponovno nadaljeval z delom za osvoboditev svoje domovine.

Zavezniške čete so vse bolj pridirale, tako od vzhoda kot od zahoda proti Berlinu. Okupatorjevim krvnikom in njihovim sodelavcem so bile štete zadnje ure. V začetku aprila 1944. leta je prav na pobudo oziroma prigovarjanje Franca zapustila svoja stražarska mesta vaška straža na Vidmu in večina njih je odšla v partizane. Nemci so seveda bili razkačeni nad takšno predznostjo in omalovaževanjem vojaške discipline ter so se podali v lov za ubežniki. Kmalu so ujeli enega izmed njih (Franca

lomili roke in rebra, ga metali pod konje in končno že na pol ubitega odvlekli v bližnji Kozeljev gozd, kjer so ga ustrelili in tako rešili nadaljnjih muk, ki jih že tako ni več čutil...

F. Hovnik

Nekaj pripomb k načrtu novega zakona o vojaških vojnih invalidih

Že lani, ko je zvezni sekretariat za zdravstvo in socialno politiko izdal teze za novi zakon o vojaških vojnih invalidih, smo naglasili potrebo, da pride načrt tega zakona v javno razpravo. Na pristojnih mestih so nam tudi zagotovili, da bo načrt pravočasno izdelan in poslan organizacijam vojaških vojnih invalidov, da bodo lahko dale k vsemu svoje pripombe. Toda do tega ni prišlo.

Tako so ugotovljali na seji komisije vojaških vojnih invalidov republiškega odbora ZZZ NOV Slovenije 7. in 9. marca, na kateri so bili prisotni tudi zastopniki republiškega sekretariata za zdravstvo in socialno varstvo SRS. Sej 9. marca so prisostvovali tudi predsedniki komisij VVI pri ljubljanskih občinskih odborih ZZZ NOV. Pripombe in predloge k načrtu novega zakona o vojaških vojnih invalidih, ki so ga prejeli 6. marca, so morali poslati že 9. marca. V zvezi s tem so zahtevali, naj raje sprejete zakonodajo odložijo za kak mesec, da bi o njem lahko razpravljali člani združenj VVI.

V uvodu je rečeno, da so v načrtu zajete te spremembe:

Na republike se prenesejo nekatere oblike invalidskega varstva. Republike bodo pooblašene predpisovati ekonomske pogoje in višino invalidskega dodatka, višino oskrbine v času poklicne rehabilitacije, predpisovale bodo postopek za nabavo ortopedskih pripomočkov, pa tudi nagrade za tiste, ki jim bodo proteze trajale dalj od predpisanih rokov. V pristojnost republik pride po tem zakonu tudi predpisovanje indikacij za zdravljenje v naravnih zdraviliščih in postopek, predpisovale bodo pogoje za povračilo stroškov za popravilo motornih vozil invalidov I. skupine in drugo, kar je v zvezi s temi vozili, predpisovale pa bodo tudi milejše pogoje za priznanje pravic do zdravstvenega varstva uveljavcev družinske invalidnine in družinskih članov osebnih invalidov.

V zakon so vneseni novi zneski osebnih invalidnin, ki veljajo od 1. januarja 1967 dalje.

Predvideno je obvezno usklajevanje invalidnin z življenjskimi stroški, prav tako kot velja to za invalidski dodatek.

Dodatek za nego in tujo pomoč se zviša za 30%.

Ocenjevanje pravice do invalidskega dodatka po katastrskem dohodku iz leta 1964 se podaljšuje tudi na leto 1967 oziroma do takrat, ko bodo re-

publike drugače predpisovale to ocenjevanje.

Poenostavlja se način ugotavljanja osebnega dohodka iz delovnega razmerja in pokojnine, pri ocenjevanju pravice do invalidskega dodatka za leto 1967 in tudi za pozneje, če republike ne predpišejo drugačnega načina.

Uzakoni se dolžnost občinskih organov, da vodijo evidenco uveljavcev invalidskih pravic.

V načrtu je predvideno, da bo republika dobila od zveze določen odstotek iz zveznega dela od osebnih dohodkov, zbranih v republiki. Zvezna skupščina bo ta odstotek določila za obdobje 1967—1970 na podlagi zaključnega računa.

K temu načinu zagotavljanja sredstev so na obeh sejah izrazili mnoge pomisleke, ker da na ta način ne bo mogoče bistveno zvišati invalidskega dodatka. Prav tako ne bo mogoče razširiti zdravstvenega varstva na vse invalidske upravičence oziroma družinske članke osebnih invalidov. Zato so predlagali, naj zvezni predpis omogoča zvišanje teh sredstev vsako leto vsaj za 30%.

Ob prenosu financiranja invalidskega varstva se ponovno postavlja vprašanje izločitve vojaških mirovnih invalidov iz zakonodaje vojaških vojnih invalidov.

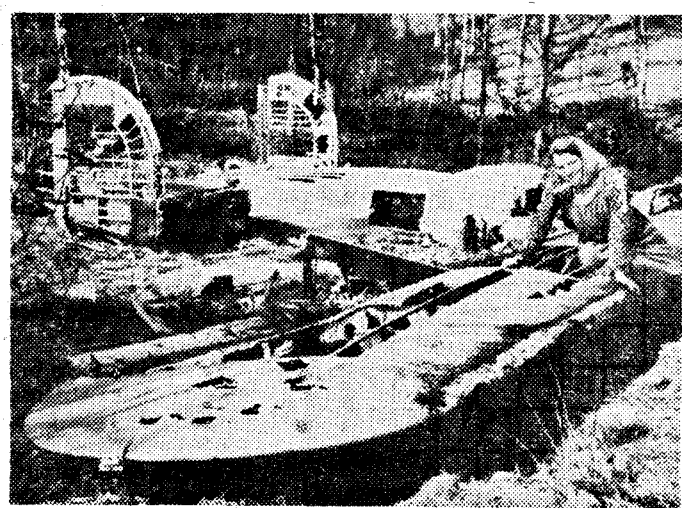
Problem ravni invalidnin v letih 1946—1966, v primerjavi z dvigom osebnih dohodkov in življenjskih stroškov, ostaja tudi s tem zakonom neurejen. Najprej bi bilo treba invalidnine prilagoditi ravni dohodkov in življenjskih stroškov, nato pa jih letno usklajevati s porastom cen.

V načrtu zakona je sicer predvidena oprostitve vojaških vojnih invalidov od plačevanja prispevka za zdravstvene usluge, predlog komisije pa pravi, naj bi črtali tudi odstavek tistega člena, po katerem so dolžni prispevati za zdravila in cepjenje.

Med predlogi je rečeno tudi, naj ostanejo določila glede oskrbnih v času poklicne, rehabilitacije nespremenjena, dokler o tem ne izidejo republiški predpisi. Komisija predlaga tudi to, naj bi zakonski predpisi spodbujali delovne organizacije k zaposlovanju vojnih invalidov s tem, da bi se nadomestilo osebnih dohodkov do 30 dni krilo v celoti iz republiških sredstev za invalidsko varstvo.

Vsemu temu sledi še nekaj predlogov glede točnejšega besedila v posameznih členih. Če pa bi bil predlog zakona dan v javno razpravo, kot je to lani bilo predvideno, bi prav gotovo bilo tudi več pripomb in tudi več spreminjalnih predlogov.

V. M.

SEPTEMBRA 1944 JE BILA 18. DIVIZIJA NA POLOŽAJU MED KOČEVJEM IN SMUKO V SUHI KRAJINI. SREDI SONČNEGA DNE SO BORCI ZASLIŠALI, DA JE NEKJE BLIZU RIBNICE STRMOGLAVILO LETALO; IZ SMERI POKA SE JE DVIGAL OBLAK DIMA. POPOLNE SO BORCI IZVEDELI, DA JE POSEBNA PATRULJA DIVIZIJE SPRAVILA NA VARNOSTI STIRI ANGLEŠKE PILOTE, KI SO PRAVOČASNO IZSKOČILI IZ LETALA. TOVARIS SLAVKO FELICIAN JE KMALU PO KONČANI VOJNI — LETA 1946 — FOTOGRAFIRAL RAZBITINE LETALA IN NAM SEDAJ POSLAL ENO OD FOTOGRAFIJ

Okroglo in oglate

Ulovljeni lovi... Ameriški kapetan Charles Fray, ki se je bojeval v Vietnamu, je rekel časnikarjem: »Mi lovimo vietkongovce tako dolgo, da naposled ulovijo oni nas...« Bridko spoznanje!

»Nemci so negotovi v nogah, zanaša jih, ker hoče vsak Nemece biti večji, kot je v resnici.« je napisal bivši zahodnonemški kancler Adenauer v svojih »Spominih« o značaju svojih rojakov.

Cenena darežljivost. Münchenski humoristični časopis »Simplissimus« pravi o nekem nemškem politiku: »Zelo je darežljiv — zlasti pri dajanju nasvetov.«

Otroci na tekočem traku... Nekaj vzhodnonemških časnikov je ponatisnil tale odstavek iz poročila delovne komisije nekega velikega industrijskega podjetja: »Ob kontroli v otroškem zavetišču našega podjetja smo ugotovili, da pri večini otrok v njem ne gre za otroke naše proizvodnje...«

»Peta republika ni četrta republika plus de Gaulle,« je rekel francoski minister André Malraux na nekem zborovanju, ko je polemiziral s kritiki pete republike in predsednika de Gaulle.

Potegavščina. Nedavno je postal direktor glasila študentov britanske konservativne stranke »London Tory« študent pravne fakultete Jim McIlvin, a uredil je — eno samo številko tega glasila. Ves prostor v tej edini številki je poln člankov in tez komunističnega značaja. Konservativni študenti so zazijali in ostrmeli, ko so pogledali v to številko svojega glasila, toda McIlvin jim je vse lepo razložil. V uvodniku jim je povedal, da je leto dni igral vlogu navdušenega konservativca, igral jo je tako prepričljivo in uspešno, da so prav njemu zaupali direktorsko mesto. V uvodniku se jim je zahvalil, ker so mu »ljubeznivo dali na voljo« papir, ki ga drugače konservativna stranka uporablja za druge namene. McIlvin je končal uvodnik z besedami: »Jaz sem član komunistične partije in se vam — lepo zahvaljujem.«

Stopnje luksuza. Poljski »književnik V. Brucinsky pravi v nekem članku: »Danes imamo tele stopnje luksuza: najprej avto, potem vila, na koncu pa — svoboda misli.«

Samo en sovražnik. Manfred Werner, član vodstva krščanskodemokratske unije v Zahodni Nemčiji je, ko se je udeleževal zločin razprave na neki seji, rekel: »Vlada ima samo enega sovražnika — to je stranka, v imenu katere vlada!« Tedaj še ni bilo velike koaliciije.

Kolikšna je razlika med predsednikom ZDA Kennedyjem in Johnsonom? Na to vprašanje ameriških novinarjev je odgovoril Pierre Salinger, ki je bil v času Kennedyjevega predsednikovanja predstavnik Bele hiše za tisk, takole: »Primerjati Kennedyja in Johnsona je popolnoma nemogoče; to sta dva popolnoma različna človeka. To je tako, kakor če bi hoteli primerjati oranžo s krompirjem...« Salinger ni povedal, komu je zaupal plebejsko vlogo krompirja. To si lahko misli vsakdo sam.

Eden najmočnejših ljudi na svetu... Aleksej Kosigin, predsednik vlade ZSSR, je rekel britanskim novinarjem, ko so med njegovim bivanjem v Londonu pripomnili, da je on (tj. Kosigin) »eden najmočnejših ljudi na svetu.« »Ne počutim se kot eden najmočnejših ljudi na svetu. V tej misli mora biti nekakšna napaka. Navaden človek sem, ki sta mu parirja in dežela zaupali vodstvo v vladi. In to moje delo, ki ga trenutno opravljam in nič več.«

Ne samo dve nemški državi... Vzhodnonemški poslanik v Varšavi je rekel v nekem govoru: »Na nemškem ozemlju ne obstajata v zadnjih 20 letih le dve državi, marveč sta postali tudi dve nemški ljudstvi, ki ne želita imeti drugo z drugim nič skupnega.«

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE terital
TOVARNE Svilanit KAMNIK

DROBNE zanimivosti

● Prvi vlak na koprski progi, t. j. na progi Koper-Prešnica, dolgi 31,4 km, bo predvidoma prišel v Koper konec novembra t. l. Progo so začeli graditi 1964. l., pozneje so dela, zaradi pomanjkanja finančnih sredstev, počasneje napredovala, dokler niso lani zagotovili 127.000.000 N-din za gradnjo prve. Tako bo prva faza proge dograjena do dneva republike. V tej fazi predvidevajo zgraditev industrijskega tira s tovornimi postajami v Kopru in zagotovitev najpotrebnejše opreme. Od predvidenih del — izkopa 1.250.000 kubnih metrov materiala, zgraditve 5 mostov čez Rižano in Skočjanski zaliv, 18 nadvoznov in podvoznov, 2 predorov (600 in 200 m) in približno 100 raznih, 4 m širokih prepustov — je doslej opravljenih več kot dobra polovica. Druga etapa gradnje se bo pričela takoj po končanju prve. V drugi etapi bodo najprej s sodobnimi napravami zavarovali postajne in pristaniške tirske v Kopru ter spopolnili telekomunikacijske zveze na progi od Prešnice do Kopra. Hkrati s povečevanjem prometa bodo progo elektrificirali. V drugi etapi je predvidena tudi uvedba potniškega prometa in, v zvezi s tem, zgraditev potniških postaj v Kopru, Dekaniju, Hrastovlju in Črtničih.

● Opij. Če zarezemo v nezrelo osemenje neke vrste maka (Papaver semiferum), ki ga gojimo v naši deželi, pričurja iz njega mlečni sok: opij (od grške besede, opos, ki pomeni: sok). Ta sok, ki ga sušijo na zraku, se počasi spreminja v temno tvar. Ko se pozneje popolnoma posuši, pridobiva iz nje prah — opijev prah. Opijeve aktivne sestavine so alkaloidi; teh je več kot 20, v medicini pa uporabljajo samo tri: morfin, kodein in papaverin. Opij vsebuje poleg alkaloidov še organske kisline, smole, sluzaste tvarine, sladkor itd.

● Medna stena. V globoki tesni Zloteske reke blizu Bara stoji stena, po kateri teče od toplih poletnih dni med. Ta »medna stena« — tako ji pravijo domačini — je že več kot 20 let gnezdo čebel, ki so našle v duplini visoke stene imenitno zavetje pred vsemi sovražniki. Nihče ne more priti do čebel, ne človek ne medved. Mladina se je skušala dokopati do »izvira medu«, vendar ji to ni uspelo. Od vznožja stene do čebelnega gnezda je namreč 80-metrška navpična razdalja.

● V Klancu (Lika) je umrla najstarejša Ličanka Ana Milinković, ki je učakala 117-letno starost. Ana ni bila nikdar pri zdravniku. Vse življenje je opravljala težka dela na polju in v hiši. V poslednjih letih je zelo rada dolgo in mnogo spala.

● V Kanadi izdajo več kot milijon dolarjev na leto za čiščenje snega na letališčih, za čiščenje ulic več kot 30.000.000, za čiščenje železniških prog in vzdrževanje železniškega prometa pozimi pa od 27.000.000 do 34.000.000 dolarjev.

● Imena nekaterih velikih kitajskih mest pomenijo: Peking — severna prestolnica; Tjencin — nebeška vrata; Cunking — srednja prestolnica; Nanking — južna prestolnica; Sanghaj — mesto ob morju; Huančou (Kanton) — vzhodno od planine Huan.

● Minister za zdravstvo v ZSSR Boris Vasiljevič Petrovski slovi kot kirurg. Petrovski ne zanemari svojega poklica, pa čeprav ima kot minister dela čez glavo, marveč vsak teden dvakrat operira bolnike v moskovskem inštitutu za kirurgijo.

Križanka

VODORAVNO: 1. vas na Kofevskem, kjer je bilo dokončno poraženo »Plava garda« leta 1943 tik pred italijansko kapitulacijo; 9. predmestje Ljubljane; 10. otok v srednjem Jadranu; 11. potem, nato; 12. pojav na vodi; 14. mejna reka med Norveško in Finsko; 15. letopis; 17. veznik; 18. avtor knjige »Belogardizem« (francoski); 19. okrajšano mosko ime; 20. nemška vojna loka; 22. nekdanji turški plemić; 24. Avar; 27. vol po srbohrvaško; 28. umetniški izdelek, fotografija; 29. mestoce v Severni Koreji, ob zahodni obali; 31. predlog; 32. gora na Notranjskem s televizijskim pretvornikom; 34. kratka nekdanjega političnega foruma; 35. vas na Bolanjskem, kjer je bila 4. septembra 1942 ustanovljena Gubčeva brigada; 37. stranka narodne neodvisnosti v Maroku.

NAVPIČNO: 1. grški general, vodja narodnoosvobodilne vojske na Cipru; 2. kraj pri Valjevu v Srbiji; 3. četrta in dvanajsta črka abecede; 4. prebivalec Aonije; 5. ruvati; 6. inkovski vladar; 7. članove vesoljske pisca; 8. zasloni; 13. sovjetska vesoljska pisca; 16. italijanski izraz za vikanje; 19. ime narodnega heroja; 21. nemški komandant iz VDV brigade, padel 1. 4. 1944 na Metnaji pri Stični (Grajzer); 21. grški bog vetrov; 22. partizanom dobro znani vzklik italijanske vojske, ki pomeni »napreje!«; 23. koncentracijsko taborišče med drugo svetovno vojno v severni Italiji, Furlaniji; 25. skupin-

Nova odkritja s procesa proti vojnim zločincem v Nürnbergu

Sodni stroj se premakne

Za veliko jetniško stavbo teče reka Pegnitz, ob njej pa so tri pokopališča: Westfriedhof in dve manjši za Žide. Nekaj hiš v bližini je bilo še celih in v njih so prebivale nemške družine. Nadzorstvo na vsem področju je bilo izredno strogo: nihče ni mogel v zapor brez dovolilnice. Stražarji so bili tako strogi, da niso spustili skozi vrata niti predsednika sodišča Lawrencea, ki ni mogel najti svoje prepustnice.

V zaporu je deloval poseben oddelek policije, imenovan International Security Detachment, ki je bil dosti močnejši kot v Luksemburgu, poveljeval pa mu je polkovnik Andrus. Vsak oficir je imel na rokavu rdečo-bel trak z oznako posebnega oddelka.

Sodniki, tožilci, sekretarji, prevajalci in člani raznih dele-

Nemški vojni ujetnik, ki je bil strežnik nacističnim kolovodjem. Od pribora so dobili samo žlico. Nožev in vilic jim niso dali, da bi tako preprečili poskuse samomora.

gacij so se nastanili v porušnem mestu, kakor so vedeli in znali. Angleži in Francozi so prebivali v Zindorfu, devet kilometrov od središča mesta, v nekaj neporušenih hišah ob Hamburgerstrasse, 3. ameriška armada je za ameriške delegate zasedla Grand Hotel in še dva druga hotela, ki so bili skorajda nedotaknjeni navzlic hudemu bombardiranju. Vsega skupaj so Američani razpolagali s 470 sobami. Sovjetski general Nikičenko je dobil velik apartman na Eichendorf Strasse v vzhodnem delu Nürnbergu. Vodja ameriške delegacije sodnik Robert H. Jackson je prebival v neki vili v Dambachu.

Novinarji so stanovali dokaj neudobno. Nastanili so jih v velikih sobah stalskega gradu, ki je bil last grofa Faberja, po vsem svetu znanega tovarnarja svinčnikov. Grad je bil nekakšna trdnjava v gotskem slogu, zgrajen v začetku stoletja, v njem so bili kipi, velikanski naslanjači, vodnjaki, razne okrasne rastline itd. Grad se je spreminil v nekakšno veliko vojašnico. Novinarji so se brili pred enim samim ogledalom, potem pa hiteli po poslih. Vsakih deset minut je odpeljal proti sodišču vojaški tovornjak, ki ga je vozil nemški vojni ujetnik. Z njim so se vozili novinarji. Motor je turobno brnel po praznih in porušnih ulicah.

Dne 23. septembra je počil zid v sodni dvorani, nato pa se je zrušil. Arhitekt poročnik Dan Kiley, ki je bil zadolžen za rekonstrukcijo sodne palače, je moral mrlično pohiteti. Toda to je bila le prva nesreča. Dne 5. oktobra se je v svoji celici obesil doktor Leonardo Conti, Nemec italijanskega rodu, načelnik zdravstvene službe v tretjem rajhu in eden izmed poglavitnih krivcev za poskuse živim ljudem v nekaterih koncentracijskih taboriščih. Obtoženci za to niso zvedeli, toda polkovnik Andrus se je vseeno

hudo vznemiril. Okrepil je nadzorstvo, vendar pa ni mogel preprečiti podobnega primera nekaj pred začetkom procesa.

Stražarji so imeli zmerom zapornike pred očmi. Polkovnik Andrus je hotel zavarovati zapornike pred tem, da ne bi kdo streljal nanje. Zato je dal zgraditi pol zidane in pol lesene hodnike, po katerih so stražarji vodili zapornike na zaslusnjo pred začetkom procesa. Tako ni mogel nihče videti zapornikov, kadar so prišli iz zapore.

Nacistični poglavarji so v svojih celicah prebrali knjige, ki so jih dobili od vodstva jetnišnice. Göring je prošil za knjigi Tehnika drame Gustava Freytaga in Na severnih ledenikih Karla Matthiasa. Ribben-trop je najprej prebral Dvaset tisoč milj pod morjem Julesa Verna, potem pa neki Novalisov zgodovinski roman. Von Papen je prošil za Poročnica pisma Viljema in Karoline Humboldt, Keitel pa za dokaj nenavadno knjigo Kopina K. A. Schenvin-zingerja. Keitel je imel najbolj urejeno celico izmed vseh. Njegova uniforma brez našitkov in odklikovanj je bila zmeraj brezhibna; feldmaršal je hotel biti kar se da urejenega videza, ko se je pojavil pred sodniki. Rosenberg se ni zmenil za knjige. Obleden je bil v ameriško uniformo in venomer je hodil po celici. Pred zidom se je zmerom zasukal po vojaško, kakor da bi bil na paradi.

Zaporniki so smeli vsak teden pisati domov. Cenzorji menijo, da so bila »najboljša« Göringova pisma. V njih je popisoval ženi dolge dneve čakanja na proces. Julius Streicher se je bil oženil s svojo sekretarko dva meseca prej, preden so ga ujeli. Potemtakem je veljal za mladega zakonca, toda svoji ženi je pošiljal izredno jedrnata pisma, nikdar več kot štiri vrstice. Tako kot Rosenberg je tudi on nosil ameriško uniformo.

Sovjetski stražar pozdravlja angleškega sodnika lorda Geoffreya Lawrencea, predsednika mednarodnega vojaškega sodišča v Nürnbergu. Predstavniki zahodnih velesil so nosili sodniške toge, sovjetski sodniki pa so bili v uniformah.

Sodni stroj se je začel počasi premikati. Dne 18. oktobra ob 9.30 se je sodišče, ki naj bi sodilo nacističnim vojnim zločincem, prvič zbralo. Vendar ne v Nürnbergu, marveč v Berlinu. Predstavniki štirih velesil so stopili v poslopje, v katerem je bila zavezniška nadzorna komisija, in posedli na sedeže v tisti dvorani, v kateri je od 7. do 8. avgusta 1944 »ljudsko sodišče« pod predsedstvom Ronald-za Freislerja obsodilo na smrt (z obešenjem na mesarske kavlje) poglavitne organizatorje ponesrečenega atentata na Hitlerja: 20. julija 1944. Štirje poglavitni zavezniški sodniki so bili: Anglež Geoffrey Lawrence, Američan Francis Biddle, Francoz Henri Donnedieu de Vabres in za Sovjetsko zvezo general-major Joia T. Nikičenko.

Vsak sodnik in njegov namestnik je takole prisegel: »Slovesno izjavljam, da bom storil vse, kar morem in moram kot član mednarodnega vojaškega sodišča — častno, nepristransko in zavestno.« Potem je Nikičenko dejal, da se seja začne, sir

Hartley Shawcross, vodja angleške skupine tožilcev, pa je povabil svoje tri kolege, naj predajo obtožnico — vsak v svojem jeziku. Predstavniki Sovjetske zveze Rudenko se je priklonil pred sodniki, predal tekst in imenoval obtožence »fašistični banditi«. Drugi trije niso rekli nobene. Seja je trajala komaj petdeset minut.

(Nadaljevanje prihodnjic)

• TV 15 izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze združenih borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10 — Tisk in kiščenje CZP Ljudska pravica, Ljubljana, Kopitarjeva 2 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 dinarjev oziroma 18 novih dinarjev — Posamezna številka stane 40 din oziroma 10 N-par — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, pri čemer, p. predal 598-XI, ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

Iz januarjskih dni leta 1944 imam v spominu zanimiv dogodek, ki ga bom opisal tako, kot sem ga doživel. Štab divizije se je takrat zadrževal v vasi Planina pri Cerknem. Nekega dne nam je divizijski intendant Ivan Soklič-Remi, doma iz Zirovnice, naročil, naj gremo v Martinj vrh, kjer bomo od prejšnjencev dobili nekaj različnega materiala za divizijo. Kaj bomo od njih dobili, ni povedal. In tako smo odšli na pot čez zasneženi Blegoš proti Martinj vrhu Tone Čuden in Silvo Frčej iz Gorij pri Bledu, Tine Klinar in Jože Vidic iz Zirovnice, Pavel Perko iz Škofje Loke (zdaj upravnik industrijske šole Litostroja v Ljubljani) in pokojni Melnov Ivan iz Lenarta v Selški dolini. Hodili smo precej brezskrbno, saj smo po poti srečavali številne kurirje, obveščevalce in druge partizane, ki so nam povedali, da je pot varna.

Na Blegošu je bilo takrat okrog dva metra snega, cesta pa poleg tega še zametena, tako da je bilo ob cesti snega veliko več. Po ozki uhojeni poti se iz snega sploh nismo

videli. Če bi se slučajno srečali s sovražnikom, ne bi nihče mogel stopiti niti koraka v levo ali desno. Zato bi se lahko neposredno bojevala samo prva dva; vsaj s pehotnim orožjem.

V Martinj vrhu so nas prešernovci lepo sprejeli. Dobili smo okusno in izdatno kosilo, potem pa so nam dali blago. »To je za štab korpusa«, so nam dejali, ko smo na mulo natovarjali posodo okrog 50 kg sladkorja in 50 kg medu na

Podvrha, kjer so bili popoldne Nemci in belogardisti.

Sumljivo se nam je zdelo to, da je kolona prišla skozi gozd ter pri tem gazila globok sneg. Partizani na osvobojenem ozemlju nismo gazili snega tam, kjer za to ni bilo potrebe. Neznana kolona je šla po isti cesti kot mi, vsega okrog 50 metrov pred nami. Čudno, da zadnji vojak v tej koloni sploh ni pogledal nazaj. Povedati pa moram, da je cesta vijugasta in da smo na vsakem ovinku

videl, nato pa so se vsi trije hitro umaknili. Zbali smo se za dragocen material, ki so ga nosile mule. Zato smo hitro krenili nazaj na Martinj vrh in povedali komandantu, kaj smo videli in doživeli. Ta pa nam ni verjel. »Napadli ste našo četo,« je kričal na nas. Mi smo ga prepričevali, da so bili Nemci nad samim Martinj vrhom in da bi bilo to lahko usodno za bataljon. Ni minilo 15 minut, ko se je z druge strani hriba zaslusalo strahovi-

in pot proti Blegošu je bila zopet prosta. Toda vseeno smo bili previdni.

Blago smo srečno prinesli na Cerkljansko in ga odložili pri Podnjurju pri vasi Novaki blizu Cerknega. V štab korpusa ga bodo odnesli korpusni kurirji, so nam dejali, mi pa smo bili veseli, da se je vse tako srečno končalo.

Ko je bila aprila 1944. leta napadena bolnišnica »Franja«, sem prvič stopil v to bolnišnico. V njej sem opazil tisto posodo, v kateri je bil med, ki smo ga prinesli z Martinj vrha. Tako sem zvedel, da smo nosili dobrote in potrebščine za bolnišnico, ne pa za neki štab. Da so nam tako dejali, je narekovala stroga partizanska konspiracija ali tajnost.

Kasneje sem Toneta vprašal, zakaj je z nosom ril po sledovih neznane kolone na cesti, ki pelje na Blegoš. »Po čem si ugotovil, da so Nemci?« sem ga vprašal. »Povsena enostavnost,« mi je odgovoril, »Nemci imajo čevlje z ozkimi petami in podkovicami, v partizanskih delavnicah pa delajo čevlje s širokimi petami. In ker sem opazil samo sledove ozkih pet, sem ugotovil, da so to Nemci.« — Naj omenim še to, da smo takrat imeli po vaseh okrog Cerknega več partizanskih delavnic, kjer so izdelovali čevlje. Ti pa so se razlikovali od nemških čevljev. Res je veliko partizanov, ki so pobegnili iz nemških vrst, nosilo čevlje nemške vojske. Toda Tone je po sledovih ugotovil, da so vsi sledovi peta erfa-ki, kar je bilo značilno za vojsko, ki ima enotno uniformo. Partizani pa so imeli različne obleke in različne čevlje.

Jože Vidic

Sledovi v snegu

eno, na drugo pa tekstil, sanitarne potrebščine, vrečo suhih sliv in še nekaj drobnjarije. Kje so prešernovci to dobili, ne vem; ali so zaplenili v kakšni akciji ali pa je to blago prispelo na Martinj vrh preko terenskih organizacij Osvobodilne fronte.

Ze smo hoteli oditi, ko nam je komandant bataljona rekel, naj še malo počakamo, ker so se na drugi strani hriba, to je v Javorju in Podvrhu v Poljski dolini, pojavile močnejše sovražne enote. Ker tudi bataljon ni razpolagal s točnimi podatki, je v to smer poslal neko svojo četo.

Približno čez eno uro nam je komandant sporočil, da lahko brez skrbi odidemo na pot. Po strmi stezi smo iz Martinj vrha krenili proti cesti, ki pelje proti Črnemu kalu in Blegošu.

Temnilo se je že in bele gozdove je začela objemati megla, kot bi nas hotela skriti pred nevidnim sovražnikom. Nismo se hodili deset minut po cesti, ko smo opazili, da iz gozda iz nasprotne smeri prihaja neznana kolona. Videli smo enega vojaka, pet metrov za njim drugega in nato še tretjega. Potem nismo videli nikogar več. Vedeli smo, da smo videli samo rep neke vojaške kolone. Prišli so iz smeri Javorje in

zgubili iz vida kolono, da bi jo pri naslednjem zopet videli. Tone Čuden, ki dela v predelovalnih obratih Železarne Jenice, se je sklonil do tal in skoraj z nosom ril po sledovih. Saj ni pes, sem pomislil sam pri sebi, ker sem pomislil, da voha, kdo je pred nami. On pa se je samozavestno dvignil ter odločno rekel: »Pred nami so Nemci.« Nihče ga ni vprašal, kako je to ugotovil. Silvo Frčej z mitraljezom, Tone Čuden in Pavel Perko s puško so sklenili, da bodo kolono dohiteli in ugotovili, kdo so. To pa ni bilo tako enostavno. Zaradi megle in noči smo lahko videli le obrise vojaških postav in to zaradi ovinkov na cesti samo zadnji del kolone. Mogoče je to tista četa, o kateri nam je pripovedoval komandant bataljona Prešernove brigade. Toda prišli so prav iz nasprotne smeri. Če pa so Nemci, bo zadnji v koloni takoj začel streljati in tako dobil prednost, ki je za življenje lahko čisto odločilna. Pri maulah smo ostali trije in čakali. Tone, Silvo in Pavle so kolono dohiteli, nato pa je Silvo zadnjega vojaka z razdalje okrog 30 metrov poklical (streljati pač ni mogel, saj bi to lahko bili partizani). Ta se je hitro obrnil ter takoj iz brzostrelke spustil dolg rafal. Tudi Silvo mu ni ostal dolžan. Z mitraljezom je začel kositi po tistih vojakihi, ki jih je pač

to streljanje. V to smer je komandant poslal še eno četo. Toda še preden je ta prispela na vrh hriba, je bila borba končana.

Kaj se je zgodilo? Četa je šla podnevi po cesti, ki pelje proti Črnemu kalu. Ker je cesta vsekana v pobočje, se vsak človek, posebno večja kolona, dobro vidi iz Malenskega vrha in okoliških krajev. Nemci so partizansko kolono opazili, zato so poslali omenjeno kolono, da bi ji v prvem ugodnem trenutku udarila v hrbet. Ko se je četa z Mrzlega kala spuščala proti vasi Zetina, je naletela na prve nemške zasede. Boj je bil kratak. Partizani so imela dva mrtva in kakor so mi kasneje vsačani Zetine pripovedovali, so tudi Nemci v Gorenjo vas pripeljali dva mrtva in dva ranjena vojaka. Ko pa je omenjena kolona udarila četi v hrbet, se je hitro umaknila. Lahko rečem, da je samo hitro rešila četo pred hudim porazom. Zaradi globokega snega je bil vsak manever otežkočen. Nemci so se ponoči umaknili

POJEM ELEGANCE SO KRAVATE terital
TOVARNE Soilanit KAMNIK